

Archeologienota

Hasselt, Fonteinstraat 2-6 / St.-Truidersteenweg 67 (site Doultremont)

Deel I: Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek
Projectcode: 2021G75

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1 - B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018 - e-mail: rik@konijnenburg.com

verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R. en SWENNEN F. (2021), Hasselt, Fonteinstraat 2-6 – Sint-Truidersteenweg 67, archeologienota, HAAS-rapport 2021-36, Bree, D/2021/12654/36

© 2021 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

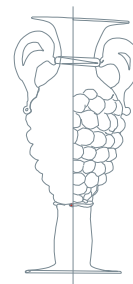
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2021/12654/36

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: De 19de-eeuwse hoeve op het terrein aan de Sint-Truidersteenweg 67

Inhoud

Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek

1. Beschrijvend gedeelte
 - 1.1 Administratieve gegevens
 - 1.2 Archeologische voorkennis
2. Onderzoeksopdracht
3. Werkwijze
4. Assessment rapport
 - 4.1 De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied
 - 4.2 Historische situering
 - 4.3 Verstoorde zone(s)
 - 4.3 Archeologische situering
5. Besluit
 - 5.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen
 - 5.2 Advies en afweging van de onderzoeksmethoden
6. Synthese
 - 6.1 Samenvatting gespecialiseerd publiek
 - 6.2 Samenvatting niet-gespecialiseerd publiek
7. Bibliografie
8. Figurenlijst
9. Bijlagen

Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek

Deze archeologienota vervangt archeologienota ID 16577 wegens gewijzigde bouwplannen, het kelderplan werd aangepast door vergroting van de kelder.

(<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/16577>)

1. Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2021G75
Actoren	Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041 Fleur Swennen, archeologe in opleiding
Locatie: Provincie	Limburg
Gemeente	Hasselt
Deelgemeente	Hasselt
Site (adres)	Fonteinstraat 2-6 / St.-Truidersteenweg 67
Kadastrale gegevens	Hasselt, afdeling 5 sectie F percelen 489N4, 491N en 483a7 (partim)
Oppervlakte onderzoeksgebied	1.532,80 m ² + 2.178,34 m ² + 350 m ² , samen 4061,14 m ²
Kadastraal percelenplan	Zie fig. 2
Topografische kaart	Zie fig. 3
Relevante termen thesauri OE	bureauonderzoek

Bounding Box:

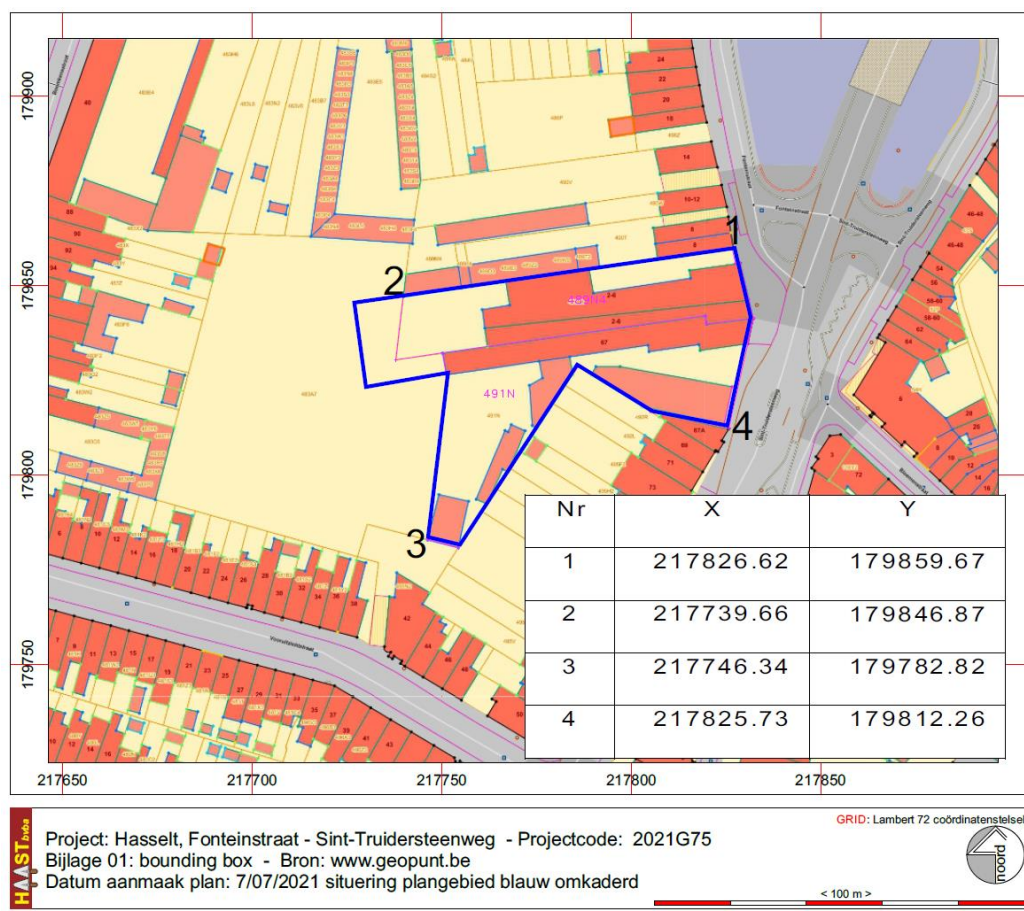

Fig. 1: Bounding Box

Kadastrale gegevens: Hasselt, afdeling 5 sectie F percelen 489N4, 491N en 483a7 (partim), oppervlakte: 1.532,80 m² + 2.178,34 m² + 350 m², samen 4061,14 m²

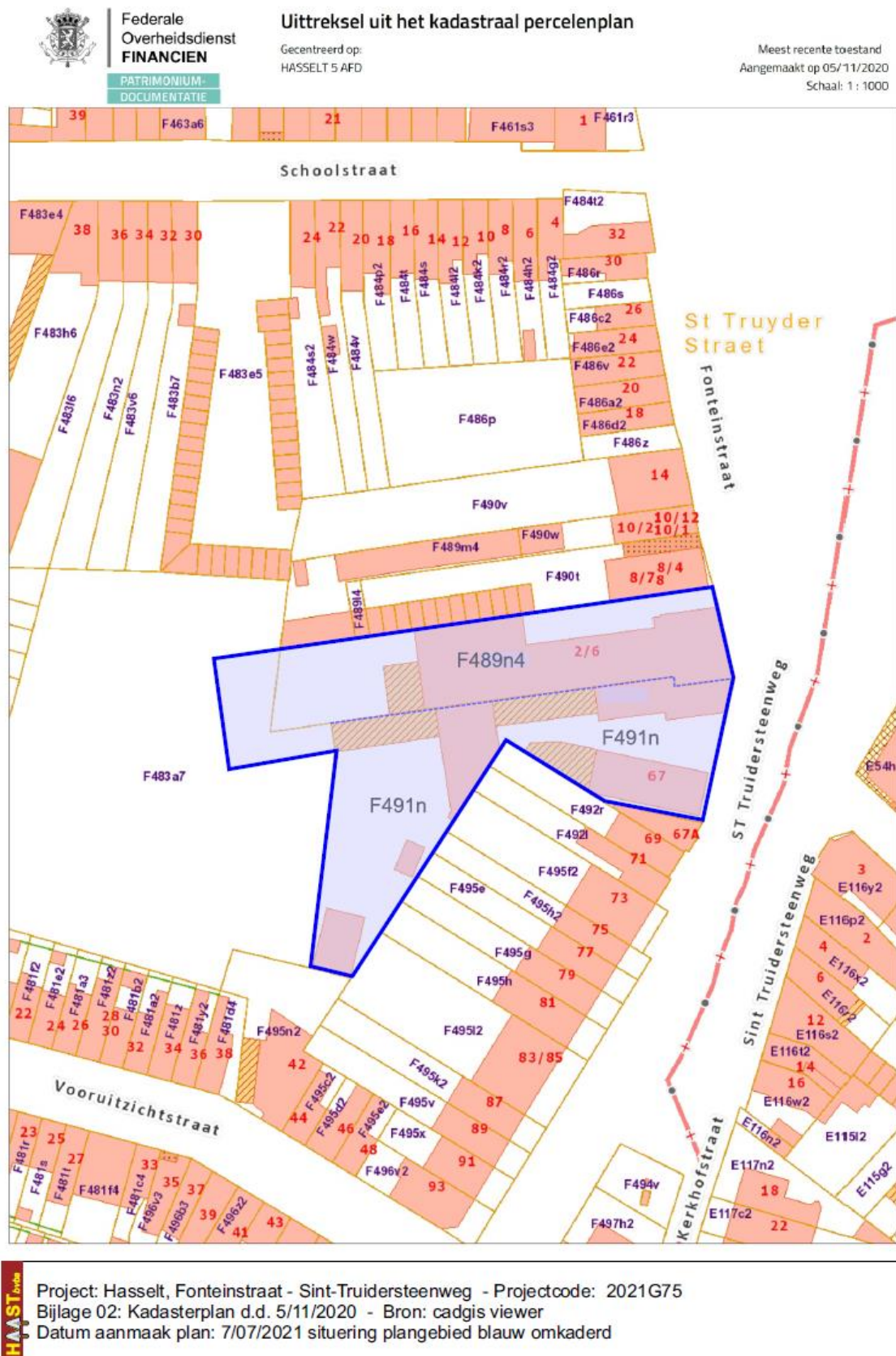

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 2020 © cadgis viewer

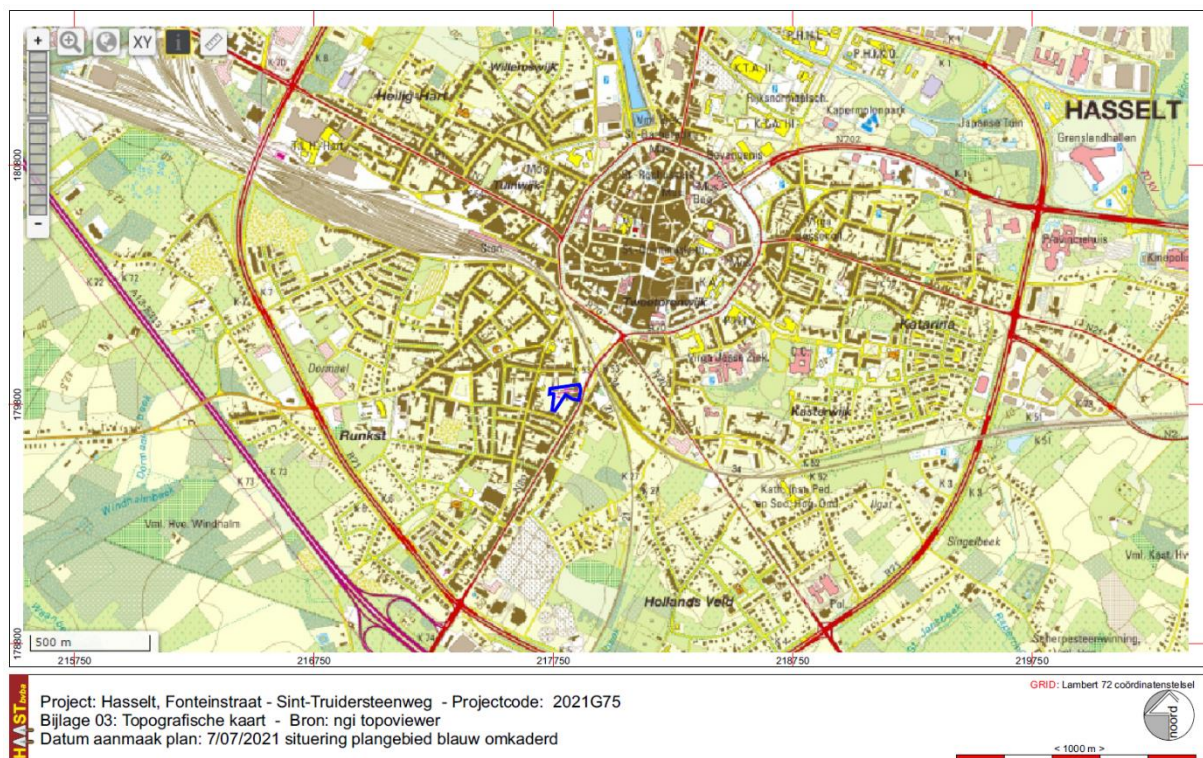

Fig. 3: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1/10.000. © NGI & cartoweb

Fig. 4: Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto, orthofotomozaïek 2013- 2015. © Geopunt.be

1.2 Archeologische Voorkennis

Op of in de directe omgeving van het projectgebied werden tot op heden geen archeologische onderzoeken uitgevoerd. Ten minste, er zijn er geen opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris.

2. Onderzoeksopdracht

Randvoorwaarden

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag (omgevingsvergunning).

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016, en navolgende wijzigingen.

Overwegende dat de percelen waarop de vergunning betrekking heeft een oppervlakte hebben die gelijk aan of groter is dan 3.000 m² (4061,14 m²) en de bodemingreep gelijk aan of groter is dan 1000 m² (1813 m² garagekelder) dan dient een bekrachtigde archeologienota te worden toegevoegd bij de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning.

Uitstel van veldwerk is gerechtvaardigd aangezien de bouwheer eventuele bezwaren uitgebracht in het kader van het openbaar onderzoek gekoppeld aan de omgevingsvergunning wenst af te wachten alvorens verder te investeren in het project. Bovendien maakt het slopen van de bestaande gebouwen deel uit van de aanvraag omgevingsvergunning waardoor eventueel veldwerk om juridische reden pas kan uitgevoerd na het verkrijgen van de vergunning.

Vraagstelling

Het bureauonderzoek heeft tot doel het projectgebied archeologisch te evalueren op basis van bestaande bronnen en de impact van de geplande werken op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed te bepalen. Dit houdt in dat er informatie wordt verzameld over de mogelijke aanwezigheid of afwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied. De kenmerken, de relatie met het omringend landschap, de bewaringstoestand en de waarde van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed worden ingeschat. Ook de manier waarop de geplande bodemingrepen worden uitgevoerd maakt deel uit van de evaluatie.

Het bureauonderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens bekend over de site?
- Zijn er indicaties voor bodemverstoringen die het bodemarchief kunnen vernietigd of omwoeld hebben?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen (gehad) hebben op de gaafheid van het bodemarchief, c.q. archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief
- Indien er voldoende aanwijzingen zijn om te stellen dat het terrein weinig of niet verstoord is, welke maatregelen dienen te worden genomen om het terrein verder landschappelijk en archeologisch te waarderen?

Beschrijving van de geplande werken

Het bouwprogramma is tweeledig:

1: Het afbreken (slopen) van de bestaande bebouwing inclusief alle verhardingen. Op fig. 5 zijn alle te slopen constructies gearceerd aangeduid. In elk gearceerd vak staat de annotatie: AFBRAAK met nummering van het gebouw en functie.

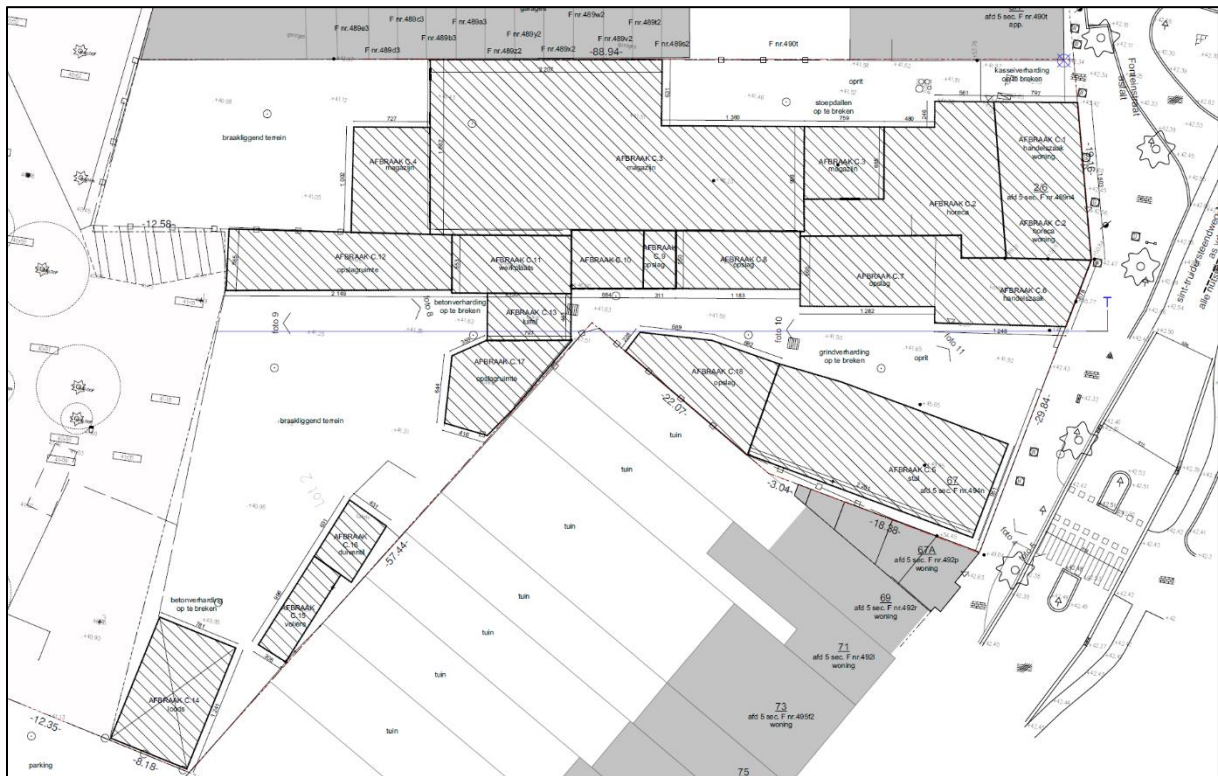

Fig. 5: Opmetingsplan bestaande toestand / te slopen constructies en verhardingen

De nieuwbouw:

De nieuwbouw omvat de bouw van 33 appartementen, 9 woningen, 2 commerciële ruimtes, ondergrondse parking. Eén woonblok wordt ingepland aan de Fonteinstraat / Sint-Truidersteenweg, gespreid over de twee kadastrale percelen F491n en F489n4, een tweede strekt zich uit over de noordzijde van het projectgebied en is verspreid over de kadastrale percelen F491n 489n4 en 483a7.

Onder de volledige appartementsblok zal een parkeergarage gebouwd worden met bergingen voor de bewoners. De aanzet van de kelders zal liggen op ca -4 m onder het huidige maaiveld. De liftschachten gaan nog ca. 70 cm dieper, op -4.70 m onder het huidige maaiveld. De inrit voor de garagekelder is voorzien via de Fonteinstraat/ Sint-Truidersteenwegzijde. De volledige kelder beslaat een oppervlakte van 1813 m².

Voor de afvoer van hemelwater worden in de hoek van het noordelijke gebouw drie waterputten voorzien van elk 10.000 liter opvangcapaciteit. Langsheen de zuidgevel van dat gebouw worden twee stroken met infiltratiekratten voorzien.

De buitenaanleg: er is geen plan voorzien voor de buitenaanleg. De buitenaanleg zoals ingetekend op het inplantingsplan is slechts een aanname; de aanleg is niet inbegrepen in de aanvraag omgevingsvergunning. Voorlopig zal de buitenaanleg behouden blijven in de staat waarin hij zich bevindt.

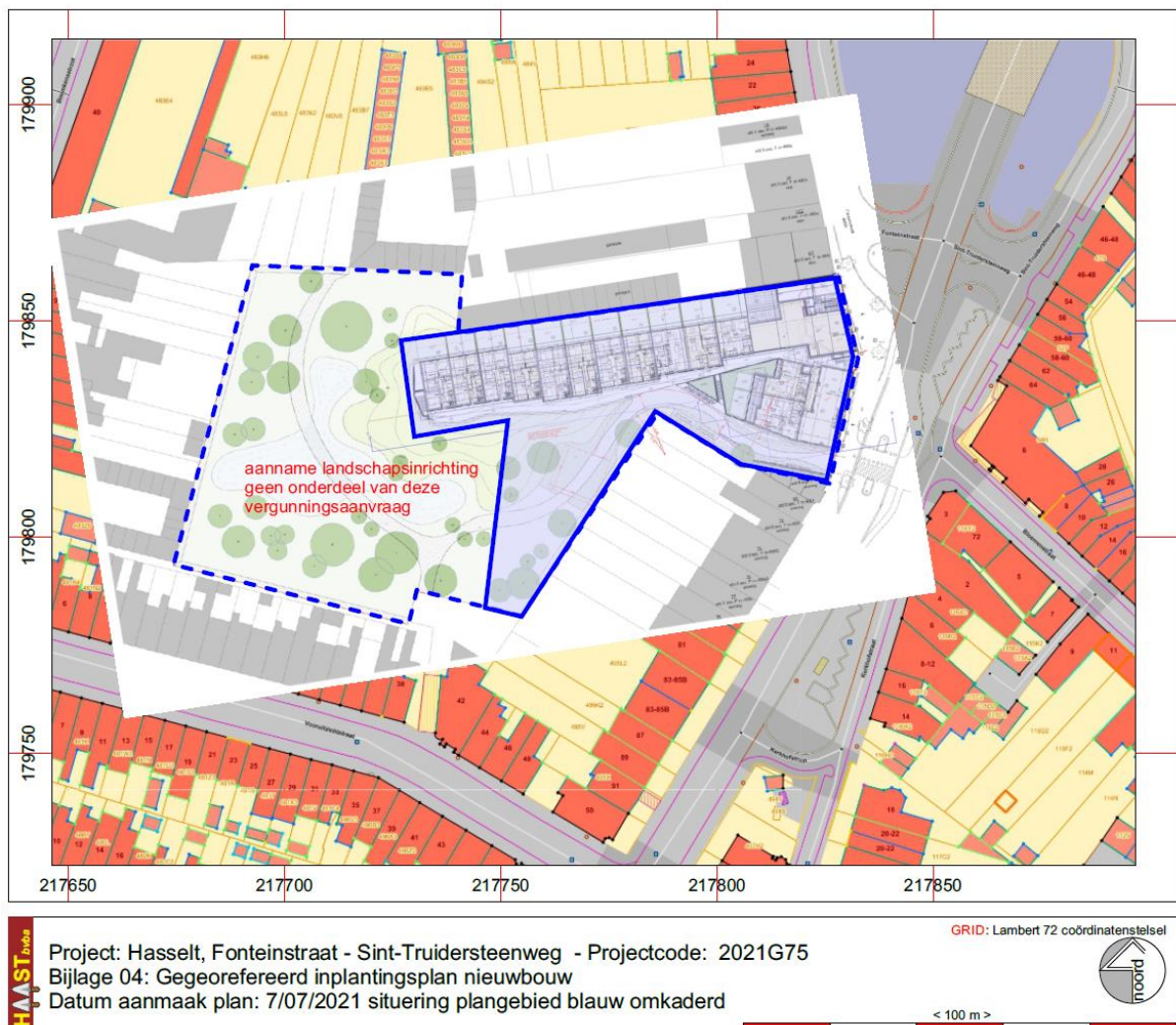

Fig. 6: Gegeoreferend inplantingsplan van de nieuwbouw

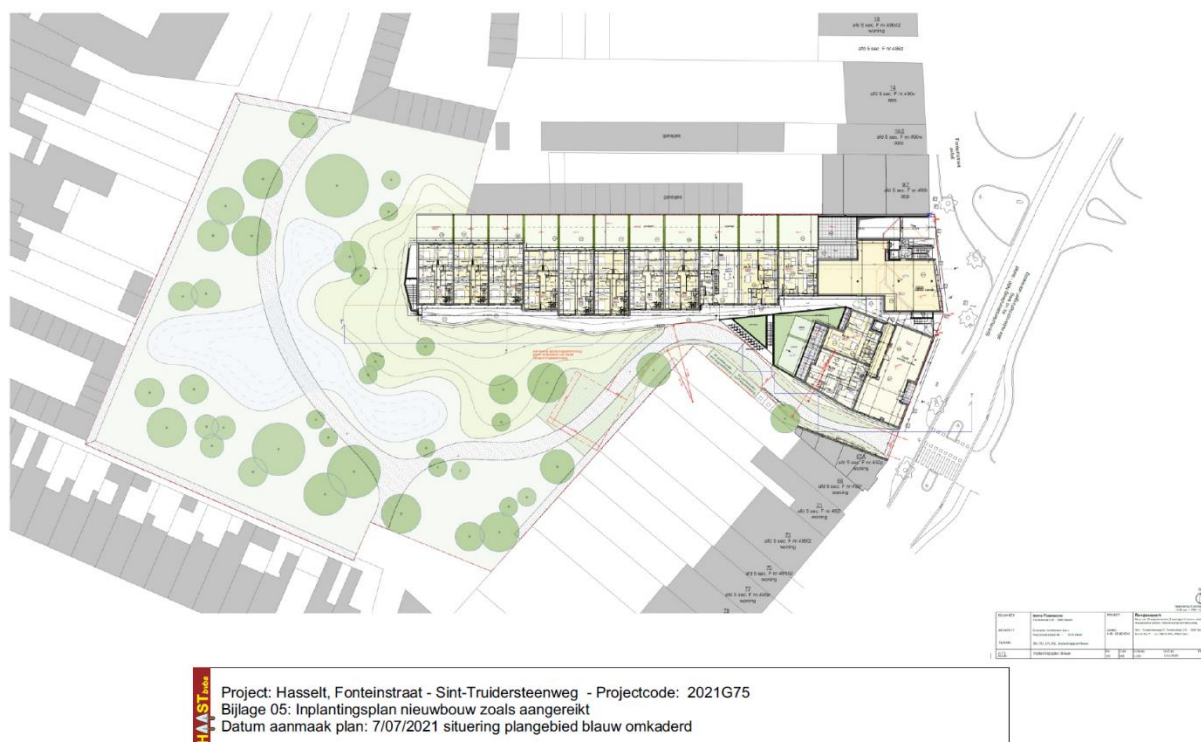

Fig. 7: Inplantingsplan van de nieuwbouw zoals aangereikt

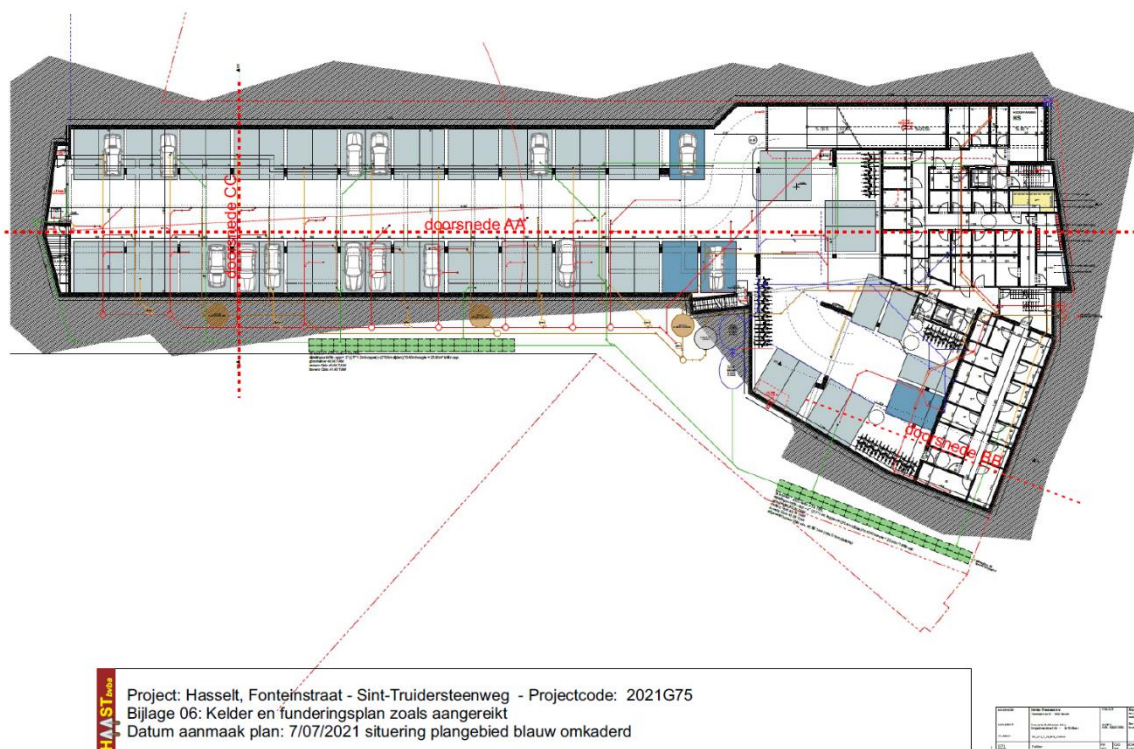
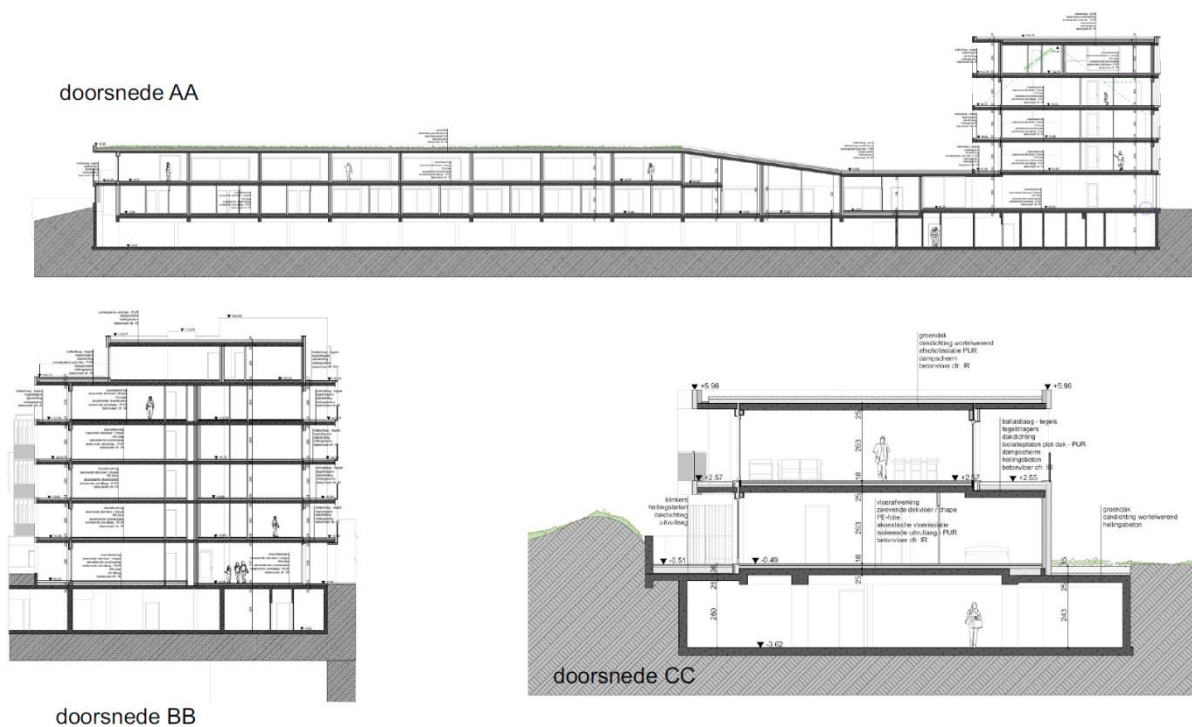

Fig. 8: Kelder- en funderingsplan van de nieuwbouw zoals aangereikt

HAAS Project: Hasselt, Fonteinstraat - Sint-Truidersteenweg - Projectcode: 2021G75
 Bijlage 07: Doorsnede van de nieuwbouw zoals aangereikt
 Datum aanmaak plan: 7/07/2021 situering plangebied blauw omkaderd

Fig. 9: Doorsneden AA, BB en CC van de nieuwbouw

3. Werkwijze

Met dit bureauonderzoek willen we inzichten krijgen in de huidige archeologische, historische en landschappelijke kennis van het onderzoeksgebied en de omgeving. Die inzichten worden verder getoetst aan de geplande ingrepen in de bodem. Het doel is te bepalen in hoeverre verder archeologisch onderzoek aangewezen is om zo te komen tot een programma van maatregelen teneinde de archeologische waarde en mogelijke kennisvermeerdering op archeologisch vlak voor de site en de omgeving van het projectgebied in te kunnen schatten. Om een antwoord te formuleren op de gestelde onderzoeksvragen werden diverse bronnen geraadpleegd waarvan de referenties gebundeld werden in de bibliografie.

Om een inzicht te krijgen in de archeologische kennis betreffende het gebied werd de Centraal Archeologische Inventaris geraadpleegd (cai.onroerenderfgoed.be en geo.onroerenderfgoed.be) en de verslagen van eerdere onderzoeken op aanpalende percelen.

Wat betreft de landschappelijke ligging, de tertiairgeologische en quartairgeologische gegevens en de geomorfologie werd gebruik gemaakt van de websites www.geopunt.be en

<https://dov.vlaanderen.be>. Via geopunt.be werden de historische kaarten geraadpleegd (Ferrariskaart, Vandermalenkaart, Atlas der Buurtwegen), evenals luchtfoto's van het projectgebied van 1971 tot en met 2020; enkel de betekenisvolle foto's werden in deze studie opgenomen. Via het Cartesiusportaal werden de historische kaarten geconsulteerd, ook hier werden enkel de betekenisvolle kaarten opgenomen. Het kadasterplan werd opgevraagd via de publieke cadgis viewer van de federale overheid (http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE).

Alle gebruikte rasterdatasets werden opgehaald via PYTHAGORAS software en bewerkt met CORELDRAW X8.

4. Assessmentrapport

4.1 De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied

Geografische en topografische situering

Het projectgebied ligt deels aan de Fonteinstraat en deels aan de Sint-Truidersteenweg in zuiden het zuidelijk stadsdeel van Hasselt. Het terrein ligt in verstedelijkt gebied tussen de kleine en de grote ring om Hasselt op korte afstand van de spoorlijn Hasselt – Tongeren – Luik.

Op macroniveau ligt het plangebied op de noordflank van een zachte helling naar de Demervallei - gesitueerd rond +32,20 m TAW - op een gemiddelde hoogte van +41,68 m TAW; dit is ongeveer 70 cm lager dan het niveau van de aanpalende Sint-Truidersteenweg, die op 42,43 m gelegen is. Ten oosten bevindt zich de "vallei" van de Helbeek die insnijdt in het licht hoger gelegen terrein ten zuiden van het projectgebied; +48 tot +54 m TAW.

Door in te zoomen op het projectgebied wordt het niveauverschil tussen de weg en het binnengebied van de projectzone duidelijk. In feite ligt het terrein op een helling die daalt van oost naar west. Een nog gedetailleerder beeld krijgen we door het hill shade-model te interpoleren. Ook hieruit blijkt dat de steenweg hoger ligt dan de kern van het projectgebied, maar in het projectgebied tekent zich een soort lichte concave heuvel af die zeker niet de lijn van de huidige bebouwing volgt. Ogenschoonlijk is het microreliëf binnen het projectgebied iets meer geaccentueerd dan de huidige, vlakke betonnen stapelplaats.

Opvallend is het ontbreken van waterlopen in de omgeving van het terrein. De dichtstbijzijnde waterloop is de Helbeek waarvan de loop noordzuid gericht is. Deze beek is deels gekanaliseerd, is één van de zijrivieren van de Demer en behoort zo tot het Scheldebekken. Verder zijn er in de omgeving van het projectgebied geen waterlopen of watergangen aanwezig.

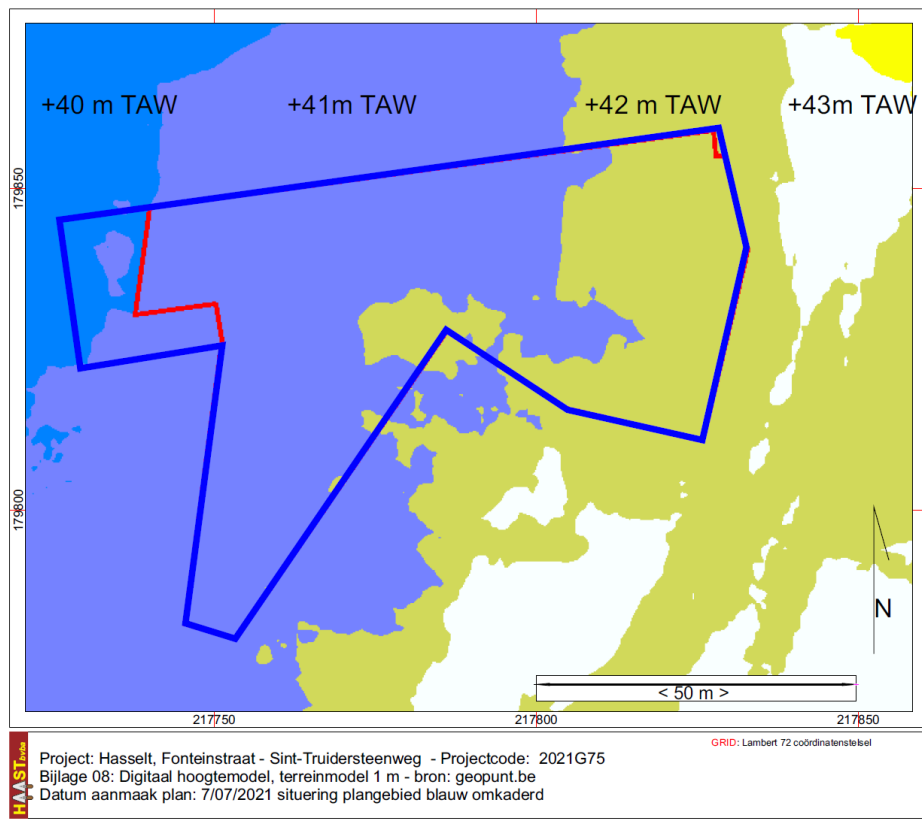

Fig. 10: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMLV_II_DTM_RAS_1M op projectgebiedschaal © Geopunt

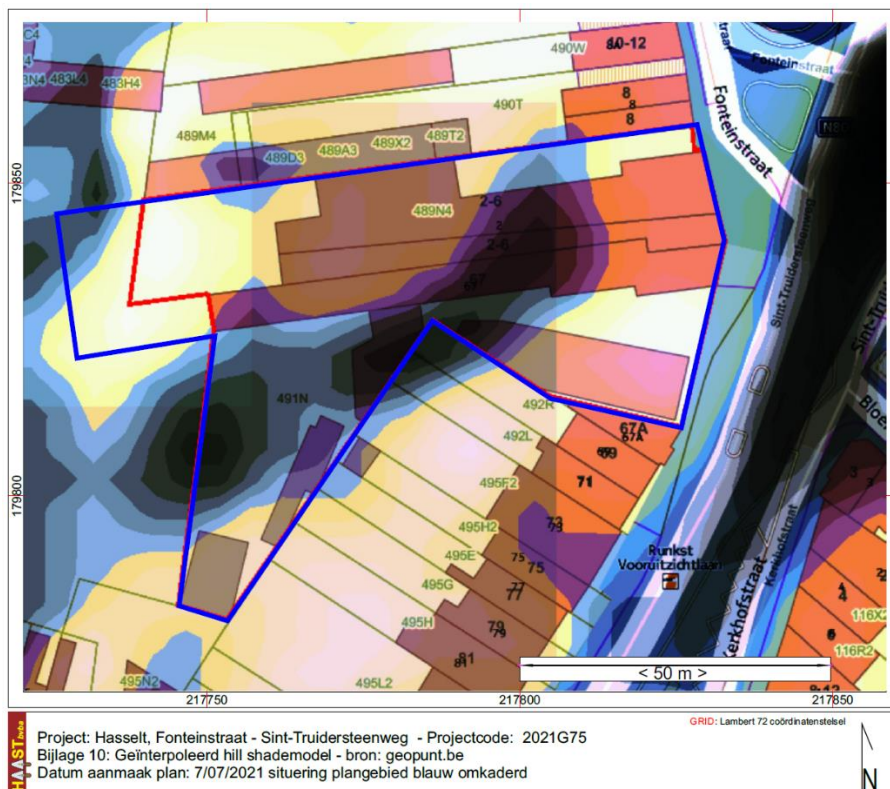

Fig. 11: Situering van het onderzoeksgebied op het geïnterpoleerd hill shade model © geopunt.be

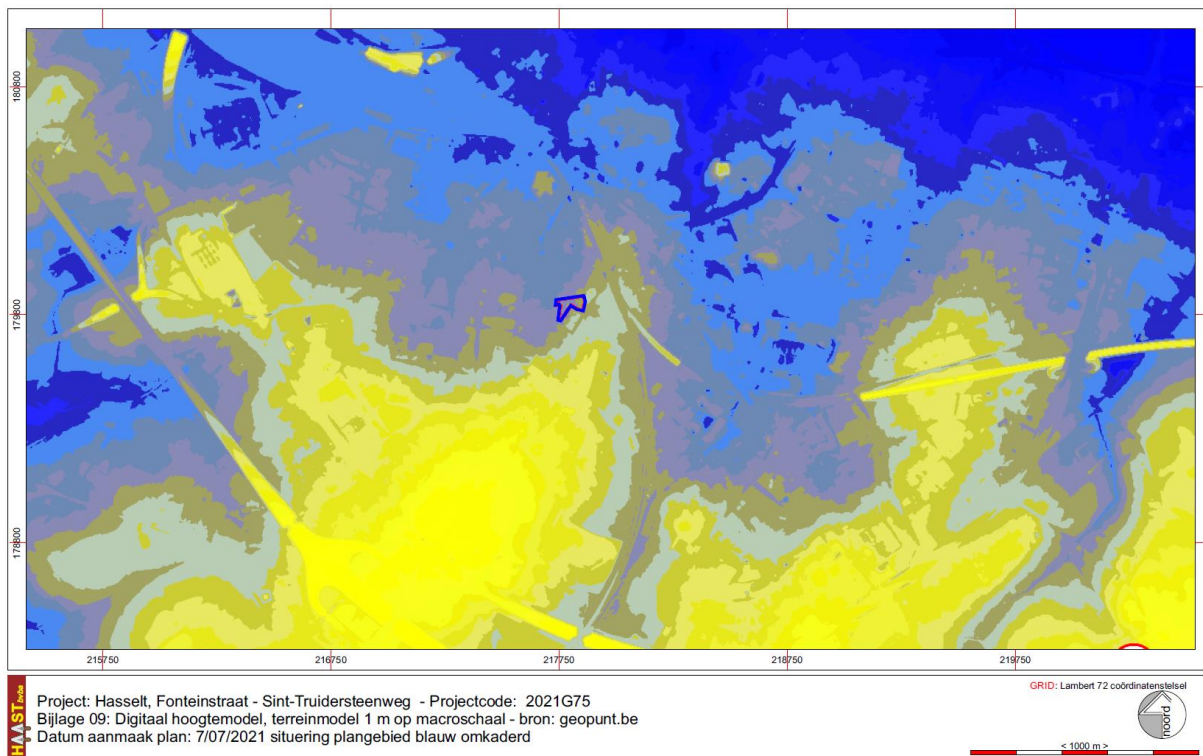

Fig. 12: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M op macroschaal © Geopunt

Fig. 13: Hydrografische situering van het projectgebied. © Geopunt

Geologische en bodemkundige situering¹

Het onderzoeksterrein is gelegen ten zuiden van de Demervallei. Voor het tertiair is de projectzone gesitueerd in de Formatie van Eigenbilzen. Deze formatie vormt een gesteentelaag in de ondergrond van delen van het noordoosten van België; zuidzuidoosten van de provincie Limburg. De afzettingen van Eigenbilzen zijn mariene zanden en kleien uit het Laat-Rupelien (Vroeg-Oligoceen, rond 29 miljoen jaar oud).

De eenheid bestaat uit een tot 25 meter dik pakket glauconiethoudend, kleilig fijn zand, waarin fijne gelaagdheid en bioturbatie voorkomen. De afzettingen van Eigenbilzen worden gerekend tot de afzettingen van Rupel - de *Rupel Groep* - en liggen meestal met een erosievlak over de eveneens tot deze afzettingen behorende Boomse Klei.

Ten zuiden van de Demer bestaat de dekmantel uit zandleem. Deze afzettingen zijn van eolische oorsprong. Gedurende de Weichsel ijstijd werd dit materiaal door de N-NO winden, die van over de ijskap kwamen, uit het morenepuin geblazen en tot in onze streken getransporteerd. Het leem, dat het lichtst is, werd het verst getransporteerd en bedekt vooral – hoofdzakelijk - het gebied ten zuiden van de Demer. Het zand werd iets noordelijker afgezet.

Daarom wordt er een onderscheid gemaakt tussen de eolische zandafzettingen ten noorden van de Demervallei, de eolische zandleemafzettingen ten zuiden van de Demer en de lemige zandafzettingen die de overgang vormen tussen deze beide en zich ook grotendeels ten noorden van de Demervallei bevinden. Het projectgebied bevindt zich net in die overgangszone van zandleemafzettingen (P- en L-bodems).

Aan de zandleemafzettingen wordt geen formatienaam gegeven. Deze zandlemen worden beschouwd als de overgangszone tussen het gebied waar de dekzanden en de lössafzettingen voorkomen. De afzetting kan op deze manier beschouwd worden als een afwisseling van fijne laagjes van de Zanden van Wildert met de Haspengouwleem.

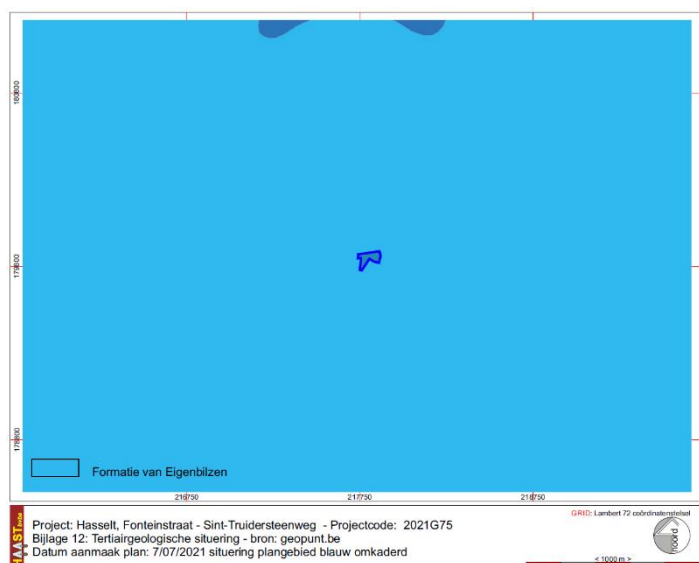

Fig. 14: Het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart © geopunt.be.

¹ E. Frederickx en S. Gouwy, 1996, Toelichting bij de quartair geologische kaart, kaartblad 25 Hasselt, KULeuven – LNE – Vlaamse Overheid, dienst Natuurlijke Rijkdommen, 1996 en Laga P., Louwyte S. en Geets, S, 2001, Paleogene and Neogene lithostratigraphic units (Belgium), *Geologica Belgica* 4(1-2), p. 135-152

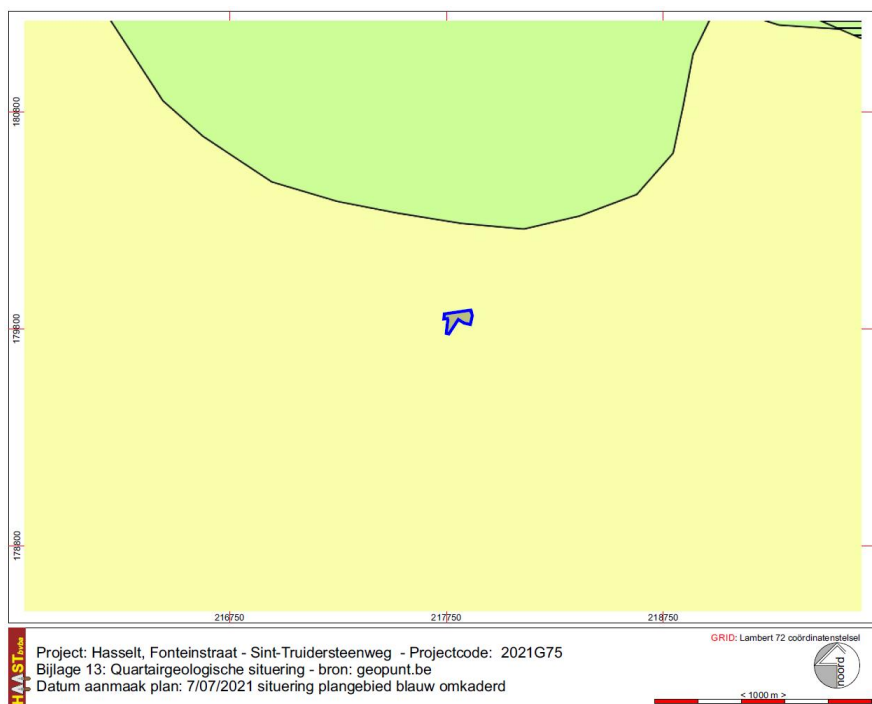
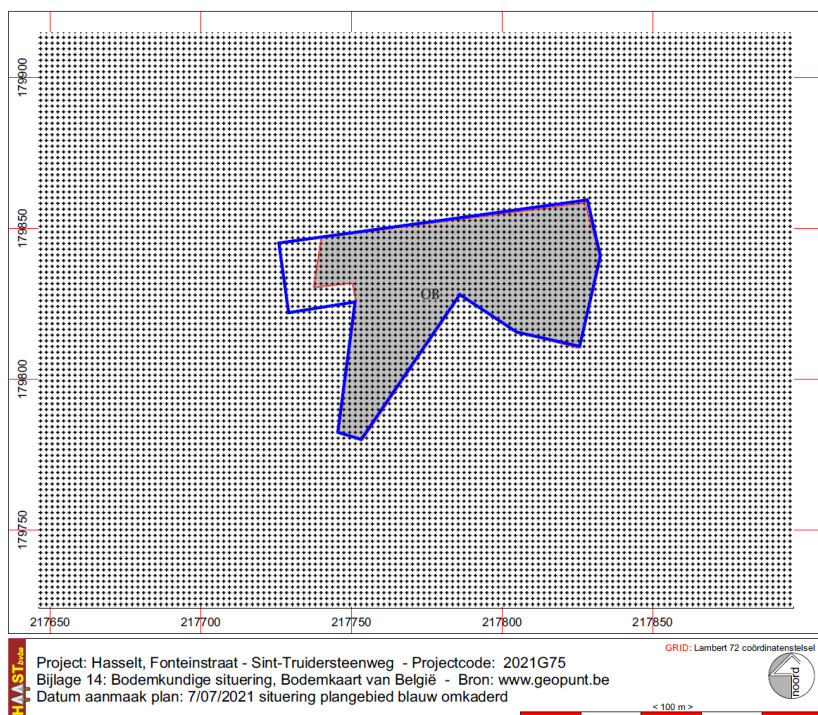

Fig. 15: Het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart en de profieltypefiche 42© geopunt.be

Bodemkundige situering

Het terrein is op de bodemkaart gekarteerd als OB: bebouwd terrein. Buiten de als OB gekarteerde zone komen zowel L als P bodems voor; zandleem en licht zandleembodems met een differentiatie in drainageklassen gaande van c, matig droog, tot h, zeer nat. Af en toe zitten tussen de P en L-bodems ook geïsoleerde S-bodems, lemig zand. Het is derhalve onmogelijk na te gaan welke bodemklasse precies van toepassing is (geweest) op het projectgebied.

Een afdruk of uittreksel uit de bodemkaart opgesteld volgens de WRB-normering heeft geen zin aangezien het een volledig wit blad zou zijn hetgeen staat voor *technosols*; bodems gedomineerd door menselijke activiteiten.

Fig. 16: Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens de Belgische Classificatie © Databank Ondergrond Vlaanderen.

Ook naar grondgebruik en bodembedekking zijn de kaarten éénduidig. Op het bodemgebruiksbestand 2001 is ongeveer 90% van het terrein rood ingekleurd (bebouwd gebied). Enkel een kleine hoek, het uiterste westelijke gedeelte van perceel 489N4 staat geel ingekleurd (weiland) hetgeen eigenlijk een klein stukje tuin is.

Op de bodembedekkingskaart zijn de gebouwen, donkerrood ingekleurd, onderscheiden van de verhardingen, grijs ingekleurd (overig afgedekt). Een stukje van perceel 489N4 en het gedeelte van perceel 483a7 dat ingenomen wordt door de nieuwbouw zijn ingekleurd als grasland met bomen en struiken, evenals een smalle strook aan de zuidostrand van perceel 491N.

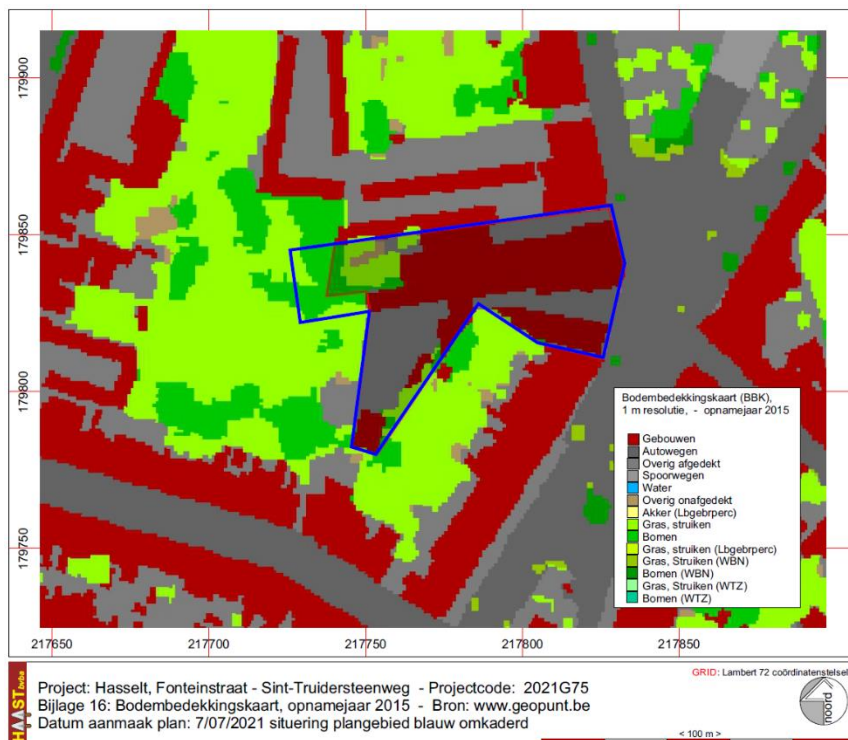

Fig. 17: Het onderzoeksgebied op de bodembedekkingskaart opname 2015. © Geopunt.

4.2 Historische situering

Historische cartografie:

Uit de projectie van het projectgebied op de Ferrariskaart, de Atlas van Buurtwegen en de Vandermaelenkaart blijkt dat zeker vanaf de 18de eeuw het terrein wat betreft perceel 489N4 en mogelijk ook een deel van perceel 491N, deel uitmaakte van een omgrachte hoeve. De gracht sluit volgens de projecties op de Atlas van Buurtwegen en de Vandermaelenkaart aan bij de Fonteinstraat met een brug naar de hoeve. Het terrein zelf wordt van oost naar west volledig doorkruist door de zuidelijke gracht van het complex.

Het zuidelijk gedeelte van het terrein – perceel 491N - staat op de Ferrariskaart ingetekend als akker. Op de Atlas van Buurtwegen en op de Vandermaelenkaart staat het gebouw ingetekend dat nu nog overeind staat in de zuidoosthoek van perceel 491N. dit rechthoekig gebouw – nu dienstdoend als

opslagruimte – was oorspronkelijk een hoevegebouw. Het meest westelijke gedeelte van dit gebouw, gearceerd aangeduid op het kadastraal uittreksel is een 20ste-eeuwse aanbouw.

Volgens de uittreksels uit de Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart stonden op het terrein nog enkele bijgebouwtjes. Eén ervan, gelegen aan de Fonteinstraat, is op de Atlas van Buurtwegen aan de hoeve gekoppeld door een stippellijn. Mogelijk betreft het een vorm van poortgebouwtje. Het meer westelijk gelegen vierkant gebouwtje kan een bakhuis of stalletje geweest zijn. Enkel het hoeve gebouw staat nog steeds overeind maar zal door de nieuwbouwplannen afgebroken en verwijderd worden.

Vaag, maar toch voldoende duidelijk is op de militaire stafkaart uit 1910 te zien dat de situatie op het terrein nog steeds overeenkomt met de 19de-eeuwse situatie. De zwartrode stipjes duiden op enkele gebouwen die qua ligging overeen lijken te komen met de aanduidingen op de 19de-eeuwse kaarten.

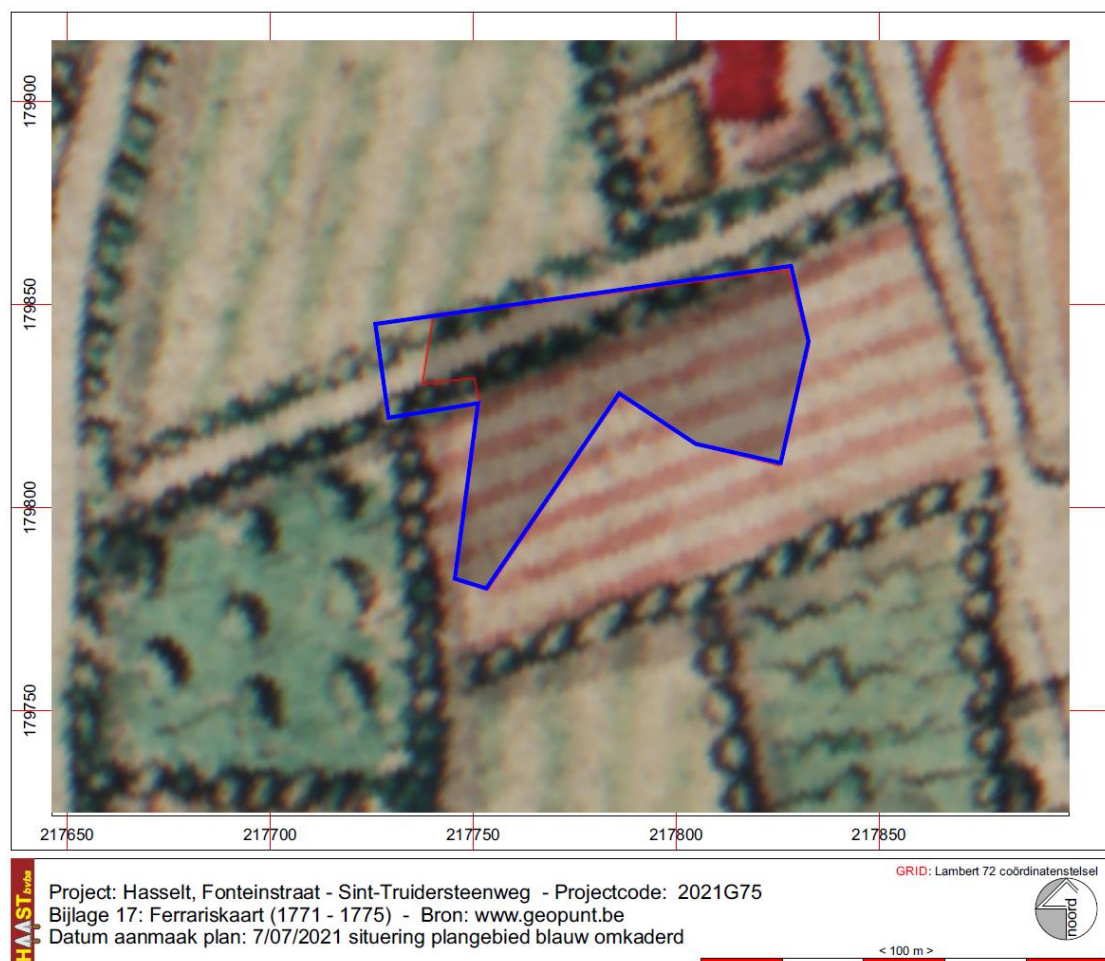

Fig. 18: Situering van het projectgebied op de Ferrariskaart (1771-1775) ©geopunt.be

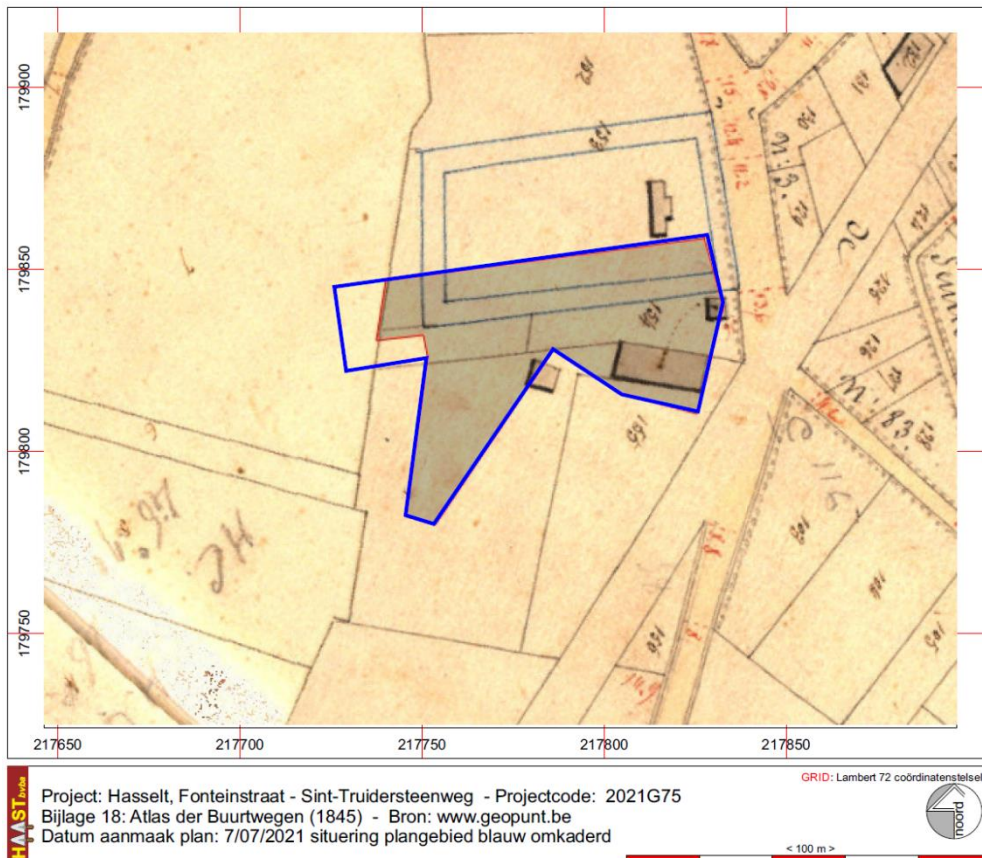

Fig. 19: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (1845)

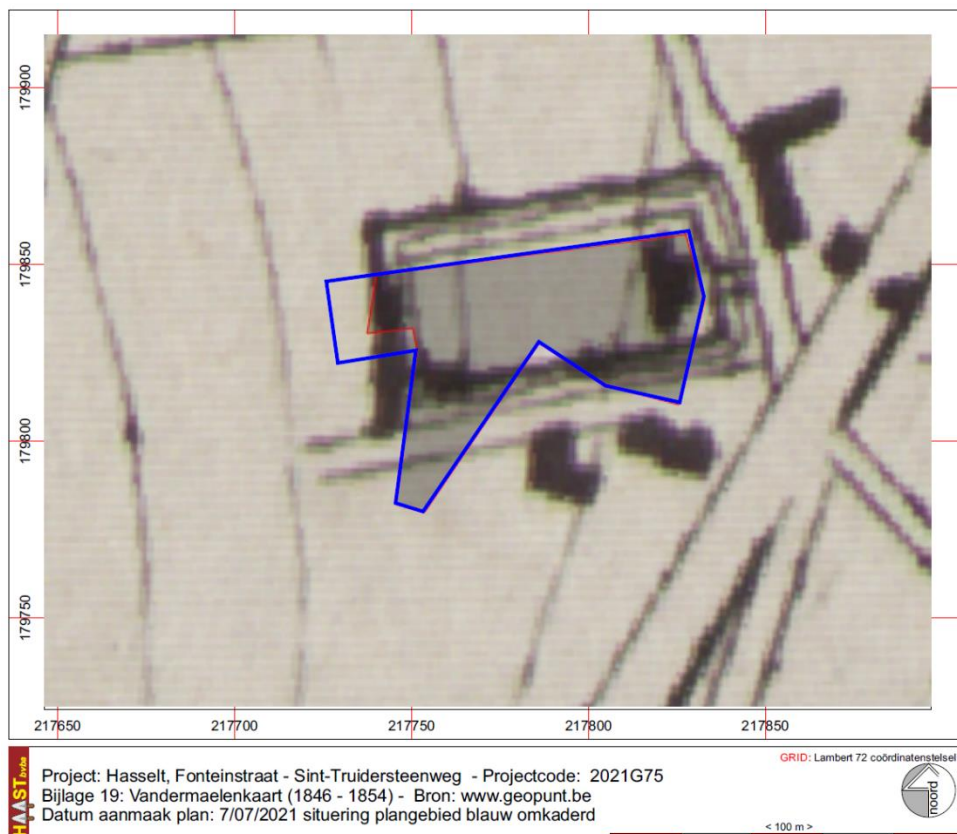

Fig. 20: Situering van het projectgebied op de Vandermaelenkaart (1854)

Fig. 21: de 19de-eeuwse hoeve op de Atlas van Buurtwegen tot heden ten dage

Fig. 22: primitief kadaster – ca. 1825-1830 – met aanduiding (rood omkaderd) van de 19de-eeuwse hoeve en de noordelijk gelegen omgrachte hoeve.

Fig. 23: militaire stafkaart uit 1910 met rood omkaderd het projectgebied.

Op de luchtfoto's van 1971 tot en met 2015 is de ontwikkeling te zien van de gebouwen op de betrokken percelen. De natuursteenhandel Doultremont is, volgens hun website, "al meer dan 50 jaar een begrip in Hasselt", en altijd op dezelfde locatie gevestigd.

Er mag dus vanuit gegaan worden dat vanaf het interbellum - en zeker na WO II - het terrein steeds drukker bebouwd werd. De luchtfoto's laten echter weinig evolutie zien, enkel het feit dat quasi heel het projectgebied hetzij bebouwd, hetzij verhard is. Enkel een klein deel van perceel 489N4 lijkt gespaard gebleven van bebouwing, al zijn op de luchtfoto uit 2000-2003 toch sporen te zien van activiteiten. Waar precies kon niet achterhaald worden.

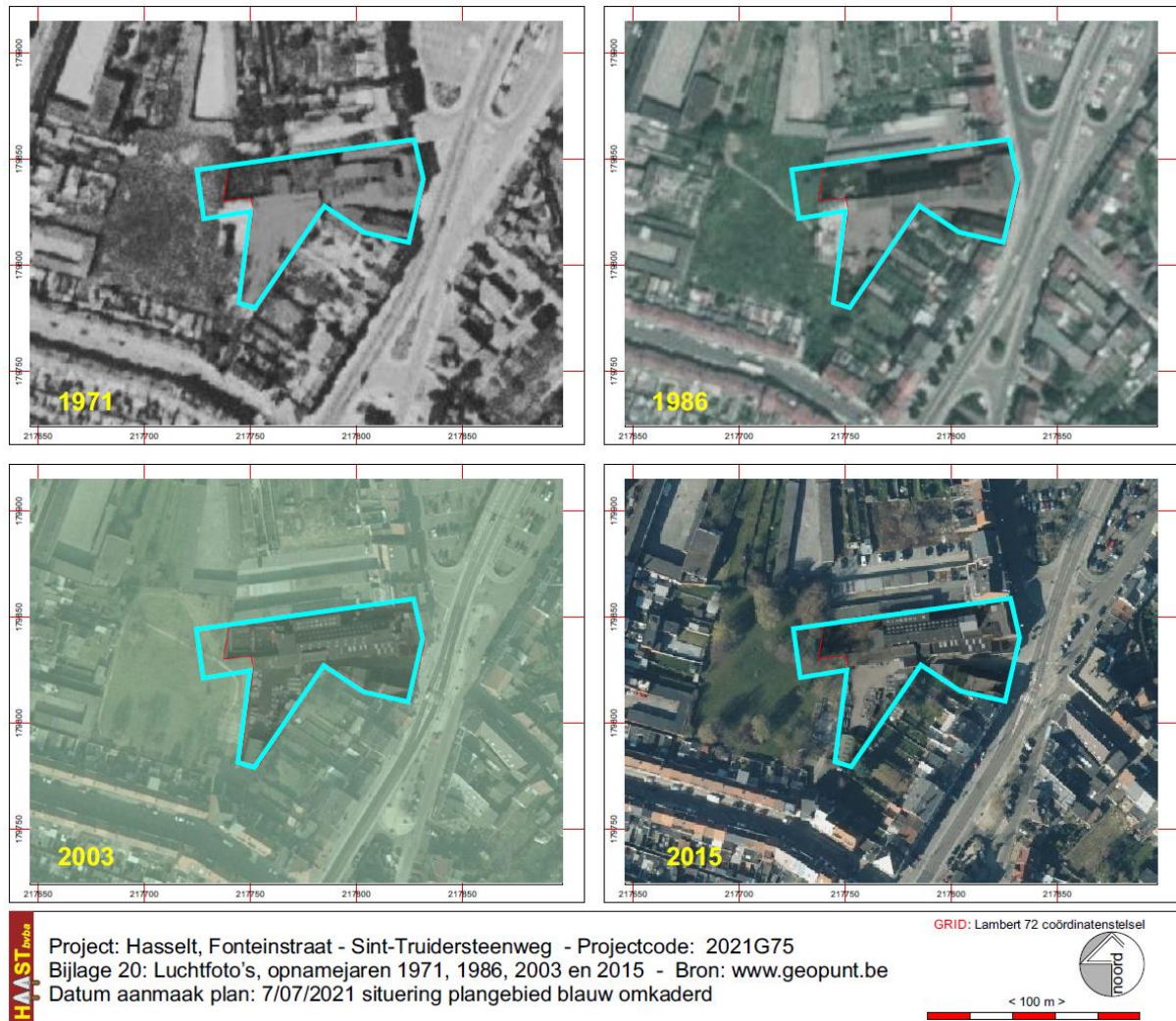

Fig. 24: Luchtfoto's uit 1971, 1986, 2003 en 2015 © geopunt.be

Fig. 25: de luchtfoto uit 2000-2003 met blauw omkaderd de aanduiding van de "tuin" van perceel 489N4.

4.3. Verstoorde zones:

Zijn mogelijk ernstig verstoord: de zones die momenteel nog bebouwd zijn. Zijn matig verstoord, de zones die verhard zijn met betonbestrating en dienen voor buitenopslag van natuursteen en andere materialen en een klein deel in de westhoek van perceel 489N4 dat momenteel onbebouwd is, maar waar in het verleden schuurtje(s) stonden. Oranje ingekleurd is een oude hoeve, duidelijk meermaals opgeknapt, die aangeduid staat op de historische kaarten maar niet voorkomt op enige inventarisatie als erfgoedrelict. Deze hoeve zal ook afgebroken worden.

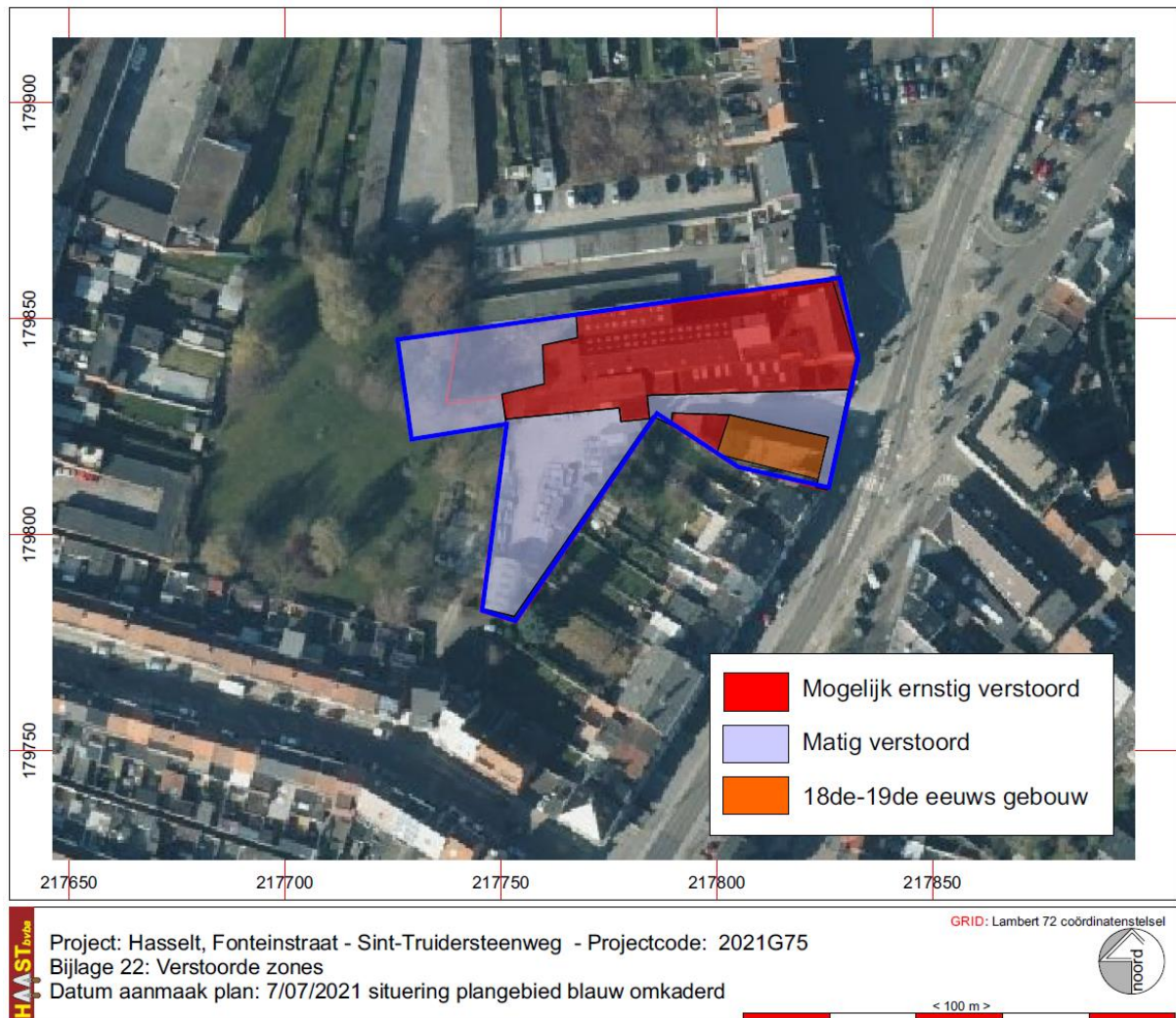

Fig. 26: verstoorde zones

4.4 Archeologische situering

Uit de inventaris van de vondstmeldingen, archeologische prospecties met ingreep in de bodem en archeologische opgravingen rondom het onderzoeksgebied (bron: Centraal Archeologische Inventaris) zijn geen meldingen bekend uit de omgeving van het projectgebied.

Recent onderzoek aan de Luikersteenweg heeft enkel enkele perceelsgrenzen opgeleverd, maar geen waardevol archeologisch erfgoed. De op de CAI-kaart aangeduide locaties, in het gearceerde

roosterkader, hebben allemaal betrekking op de (middeleeuwse) stadskern en grachten van Hasselt met uitzondering van de – mogelijke – site van het oude begijnhof aan de Toekomststraat/Guffenslaan/Stadsomvaart.

Naar het zuiden is er nog de locatie aan de verkaveling Ekkelgarden waar sporen uit diverse perioden zijn aangetroffen. Het feit dat er in de directe omgeving of in het projectgebied geen vondstmelding bekend zijn heeft meer dan waarschijnlijk te maken met de zeer dichte bebouwing en de periode waarin de meeste van die gebouwen gerealiseerd zijn, tweede helft 20ste eeuw 1950 – 1970, een periode waarin minder aandacht aan archeologie gegeven werd.

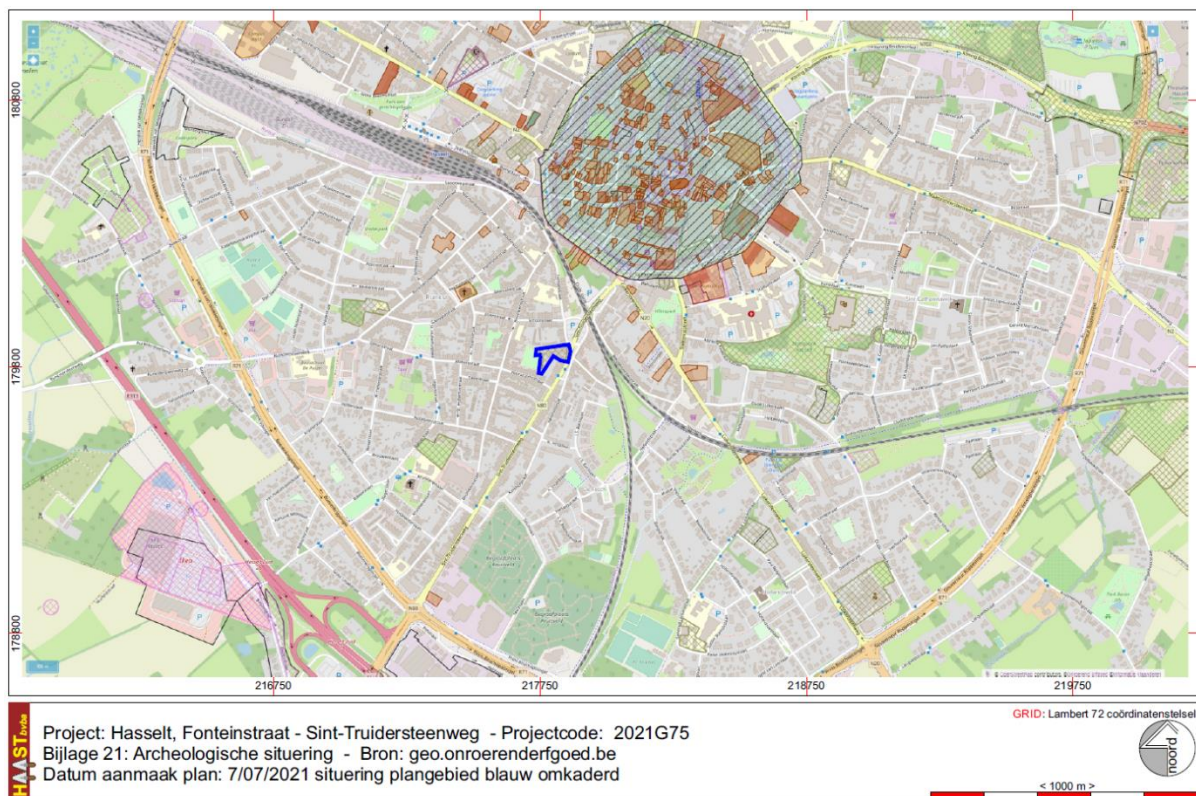

Fig. 27: Uittreksel uit de Centraal archeologische Inventaris kaart ©cai.onroerendergoed.be

5. Besluit

5.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens bekend over de site?

Er zijn over de site – het projectgebied – géén archeologische gegevens bekend. Uit de historische kaarten is af te leiden dat het gebied vanaf de 18de eeuw – vermoedelijk zelfs al veel eerder – in gebruik is als weide- en/of akkergebied en mogelijk deels deel uitmaakte van een omgrachte hoeve, mogelijk een schans. Op het terrein, perceel 491N wordt begin 19de eeuw een hoeve gebouwd met enkele bijgebouwtjes. Dat gebouw staat nog steeds overeind.

- Zijn er indicaties voor bodemverstoringen die het bodemarchief kunnen vernietigd of omwoeld hebben?

De intense bebouwing en aanbrengen van verhardingen in de 20ste eeuw kunnen gezorgd hebben voor ernstige bodemverstoringen. Het is echter niet bekend in hoeverre gebouwen onderkelderde zijn en hoe diep of ondiep de funderingen van de huidige bebouwing zijn aangezet. Mogelijk zijn er in de bodem ook nog leidingen of olietanks aanwezig, hetgeen de verstoringen enkel ernstiger maakt.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen (gehad) hebben op de gaafheid van het bodemarchief, c.q. archeologische sporen?

Er zijn geen landschappelijke factoren die invloed kunnen gehad hebben op de gaafheid van het bodemarchief.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief

De geplande werken zullen op termijn gedeeltelijk vernietigend zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief. De aanzet van funderingen voor constructies zullen gebeuren op stabiele vaste ondergrond, het uitgraven van kelders heeft vooral op de noordelijke helft en oostelijke deel van het projectgebied een nefaste impact op het bodemarchief aangezien de kelders op minstens -4.00 m onder maaiveld aangezet zullen worden.

- Indien er voldoende aanwijzingen zijn om te stellen dat het terrein weinig of niet verstoord is, welke maatregelen dienen te worden genomen om het terrein verder landschappelijk en archeologisch te waarderen?

Via het Programma van Maatregelen wordt voorgesteld het terrein te onderwerpen aan een archeologische prospectie met ingreep in de bodem doormiddel van proefsleuven met bijzondere aandacht voor sporen van grachten uit de late middeleeuwen/Nieuwe Tijd.

Aard van de potentiële kennis: archeologische verwachting

De archeologische verwachting in het projectgebied zal zich vooral moeten toespitsen op mogelijke restanten uit de late middeleeuwen/Nieuwe Tijd. De aanduiding op de ferrariskaart en de Atlas van Buurtwegen en de Vandermaelenkaart van een omgrachte hoeve zou een “vergeten” schans kunnen geweest zijn. Schansen staan dikwijls afgebeeld op oude kaarten als omgrachte hoeven. Er bestaat een uitgebreide inventaris van schansen in Limburg, maar daarop zijn voor Hasselt slechts twee schansen bekend: de Kuringerschans en de Tuilterschans. Beide schansen liggen ten westen van de historische stadskern van Hasselt.

Het terrein is echter mogelijk ernstig verstoord door de bouwingsgrepen in de 20ste eeuw bestaande uit een reeks gebouwen en gebouwtjes en verhardingen in beton. Wat het niveau betreft, het terrein zou liggen op een zacht van oost naar west dalend terrein zou men kunnen denken dat, gelet op het thans vrij abrupte niveauverschil tussen de straat en het binnengebied van de projectzone van ca. 70 cm, dat een deel van het oude maaiveld weggeraven is. Echter, de bouwlijn van de (vroeg-)19de-

eeuwse hoeve toont dat het oude loopniveau meer dan waarschijnlijk lager lag dan het huidige niveau van de Sint-Truidersteenweg en de Fonteinstraat.

Maar, zoals eerder geschreven, de kans is groot dat veel van de oorspronkelijke bodemopbouw ernstig verstoord is. Nochtans, in de hoop en veronderstelling dat de gebouwen op perceel 489N4 niet onderkelderde zijn, zou het de moeite lonen om na te gaan of er nog restanten van de gracht aanwezig zijn die dit perceel van oost tot west doorkruist. Op die manier zou ook een aanwijzing kunnen gevonden worden van mogelijk een vorm van verdedigingswerk hetgeen toch een behoorlijke kennisvermeerdering zou kunnen opleveren betreffende de verdedigingswerken, vluchtoorden of schansen rond Hasselt. Ter vergelijking: voor Hasselt zijn slechts 2 zulke schansen bekend, rond Paal, een deelgemeente van Beringen liggen er 6 en rond Genk, in de Nieuwe Tijd en tot aan de ontdekking van de steenkool slechts een kleine gemeente, zelfs 7.

5.2 Advies en afweging van de onderzoeksmethoden

Op basis van de gegevens uit dit bureauonderzoek kan niet met zekerheid gezegd worden dat het projectgebied effectief resultaten zal opleveren wat betreft archeologische kennisvermeerdering. Er zijn geen directe of indirecte aanwijzingen van vondsten in het projectgebied maar de situering van het projectgebied op historische kaarten toont aan dat het terrein deels ligt op de grachten van een omgracht hoevecomplex dat al op de Ferrariskaart staat aangeduid.

De slechts kleine oppervlakte zal, indien er vondsten/sporen aanwezig zijn, slechts fragmentaire kennisvermeerdering opleveren. Maar, die kan voldoende zijn om waardevolle kennisvermeerdering op te leveren over de spreiding of aanwezigheid van schansen rondom Hasselt. Momenteel zijn er immers slechts twee, beide gelegen ten westen van de historische stadskern, bekend.

Derhalve is een archeologische prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven aangewezen waarbij bijzondere aandacht dient te gaan naar eventuele sporen van middeleeuwse, c.q. postmiddeleeuwse, verdedigingswerken.

Afweging onderzoeksmethoden

De beschikbare methodes binnen een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, veldkartering, landschappelijk booronderzoek en geofysisch onderzoek zullen weinig of geen resultaten opleveren.

Geofysisch onderzoek spoort weliswaar anomalieën in de bodem op maar aangezien er geen structuren in harde materialen, baksteen, natuursteen, verwacht worden zal dit eerder moeilijk interpreteerbare sporen opleveren die enkel geïnterpreteerd of gedetermineerd kunnen worden door een ondersteunende ingreep in de bodem. Bovendien is deze methode duur en zullen de resultaten niet opwegen tegen de kosten temeer omdat hiervoor – om het beste resultaat te bereiken – best eerst alle gebouwen tot op maaiveldniveau worden afgebroken en vloeren en andere verhardingen worden verwijderd.

Veldkartering is gelet op de bestaande bebouwing en quasi volledige verharding van het terrein onmogelijk.

Landschappelijk bodemonderzoek is om dezelfde reden als veldkartering onmogelijk.

Verkennd/waarderend archeologisch booronderzoek is eveneens onmogelijk én er is geen enkele aanwijzing voor aanwezigheid van artefactensites.

Proefsleuven: we adviseren om het terrein toch verder te onderzoeken doormiddel van proefsleuven van 4 m breed over de volle lengte van het terrein, noordzuid gericht, parallel aan de Fonteinstraat. Deze oriëntatie is ingegeven door de situering van de omgrachte hoeve die in het noordelijk deel van het projectgebied het perceel van west naar oost doorkruist.

Beschrijving van de aanpak

De meest aangewezen methode om het terrein op haar archeologische waarde te onderzoeken is een ingreep in de bodem door middel van ononderbroken 4 m brede parallelle proefsleuven, noordnoordwest – zuidzuidoost gericht - parallel aan de Fonteinstraat en haaks op de richting van de gracht zoals aangeduid op de Atlas van Buurtwegen, die het meest exact de locatie en tracé van de gracht aangeeft. De proefsleuven worden uit veiligheidsoverwegingen best 4 m breed gemaakt omdat het niet geweten is tot hoe diep de gracht of het grachtprofiel zich onder het huidige maaiveld bevindt. De afstand tussen de proefsleuven bedraagt maximaal 20 m. In de noordwest hoek worden twee korte west-oostgerichte proefsleuven aangelegd enerzijds omdat daar vermoedelijk de gracht van de oude hoeve noordzuid gericht is, anderzijds omwille van de beperkte terreinoppervlakte in die zone.

Door ze in te planten op een onderlinge afstand van 20 m, wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgvensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. De kijk- en/of volgvensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, en om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden.

6. Synthese

6.1 Samenvatting gespecialiseerd publiek

Het projectgebied is gelegen op de hoek van de Fonteinstraat en de Sint-Truidersteenweg in Hasselt. Op het terrein is momenteel nog een natuursteenhandel actief en de bouwheer is nog geen eigenaar van het terrein. Derhalve wordt om juridische en economische redenen uitstel gevraagd van archeologisch veldwerk. Het terrein is vanaf de 20ste eeuw nagenoeg volledig volgebouwd en verhard. Maar, aan de Sint-Truidersteenweg, haaks op de richting van de weg, staat een vroeg 19de-eeuwse sterk verwaarloosde hoeve. Bovendien blijkt uit de projectie van het projectgebied op

historische kaarten dat het noordelijk deel van het terrein dwars doorkruist wordt door het zuidelijk gedeelte van een oude omgrachte hoeve. Dit zou een “vergeten” schans kunnen zijn. Er bestaat een uitgebreide inventaris van Schansen in Limburg, maar die vermeldt slechts twee schansen in Hasselt – Kuringen. Ter vergelijking, voor Genk of rondom Genk zijn er 7 schansen bekend. Het zou daarom de moeite lonen na te gaan of er nog restanten van de gracht aanwezig zijn en of die kunnen toegewezen worden aan een of andere vorm van verdedigingswerk. Om dit te onderzoeken wordt een voorstel ingediend van archeologisch onderzoek doormiddel van proefsleuven na afbraak van de huidige gebouwen en wegbreken van de aanwezige verhardingen.

6.2 Samenvatting niet-gespecialiseerd publiek

Aan de Sint-Truidersteenweg zullen appartementen gebouwd worden op de plaats waar nu natuursteenhandel Doultremont gevestigd is. Het terrein ligt op de plaats waar volgens oude kaarten ooit een omgrachte hoeve stond. Omdat er weinig bekend is over schansen rondom Hasselt en dit mogelijk een dergelijk vluchtoord of verdedigingswerk was, is verder onderzoek aangewezen.

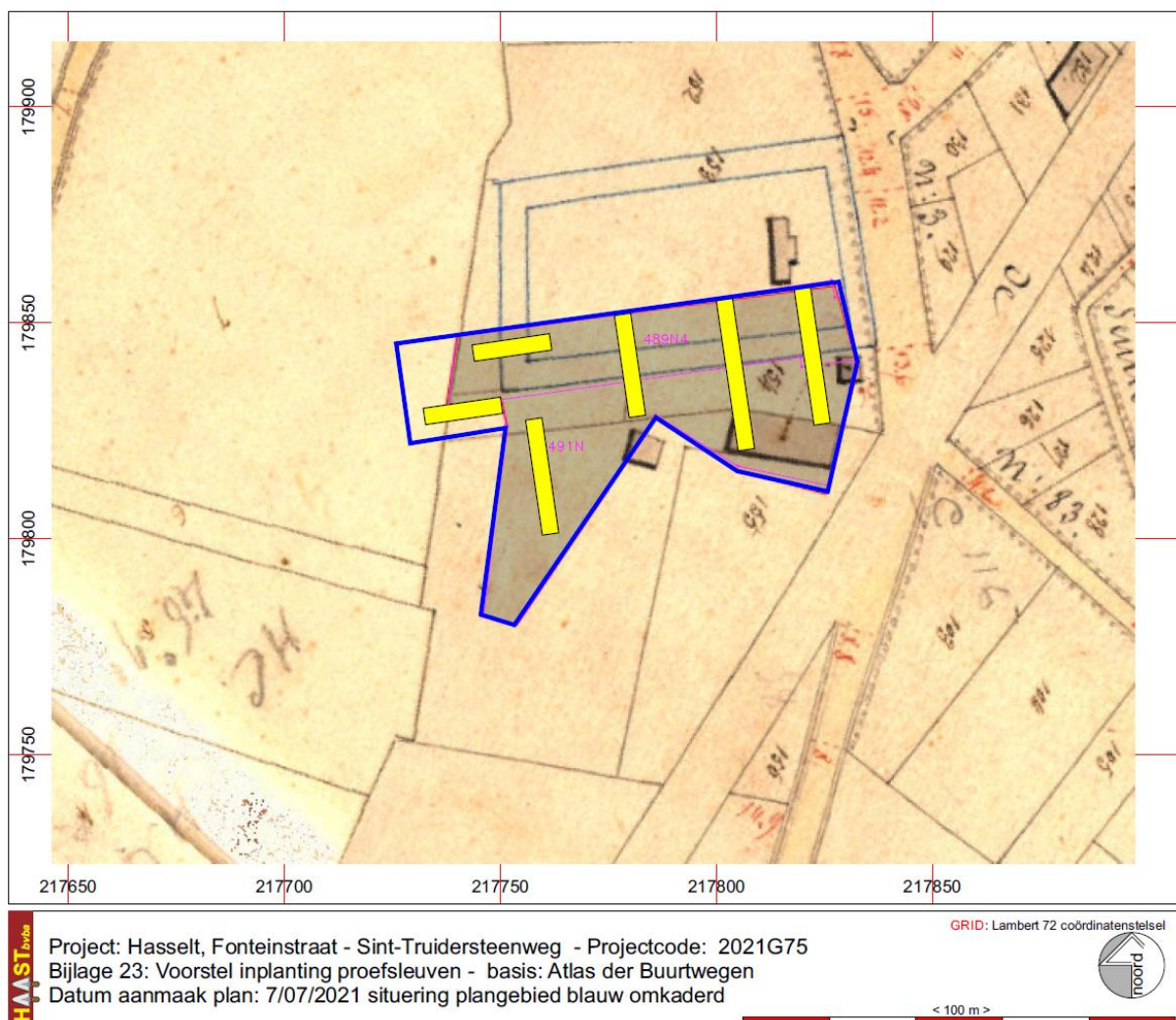

Fig. 28: Voorstel van inplanting van de proefputten en proefsleuven

7. Bibliografie

Uitgegeven Bronnen

E. Frederickx en S. Gouwy, 1996, Toelichting bij de quartair geologische kaart, kaartblad 25 Hasselt, KULeuven – LNE – Vlaamse Overheid, dienst Natuurlijke Rijkdommen, 1996 en Laga P., Louwye S. en Geets, S, 2001, Paleogene and Neogene lithostratigraphic units (Belgium), *Geologica Belgica* 4(1-2), p. 135-152

Dondeyne, S., L. Vanierschot, R. Langohr, E. Van Ranst en J. Deckers, 2015: De grote bodemgroepen van Vlaanderen. Kenmerken van de “Reference Soil Groups” volgens World Reference Base. Departement Leefmilieu, Natuur & Energie.

Databank Ondergrond Vlaanderen: <https://dov.vlaanderen.be>

Voor het archeologisch en cartografisch onderzoek:

Bauwens-Lesenne, M., 1968, Bibliografisch repertorium van de oudheidkundige vondsten in Limburg, behoudens Tongeren-Koninksem : (vanaf de vroegste tijden tot de Noormannen), Oudheidkundige repertoria reeks A, VIII, Brussel, Nationaal centrum voor oudheidkundige navorsingen in België

Digitale Bronnen

www.ngi.be
<https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>
<https://geo.onroenderfgoed.be>
<http://www.geopunt.be/kaart>
<https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie>
www.cartesius.be
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/>

8. Figurenlijst

COVERFOTO: De 19de-eeuwse hoeve op het terrein aan de Sint-Truidersteenweg 67

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 2020 © cadgis viewer

Fig. 3: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1/10.000. © NGI & cartoweb

Fig. 4: Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto, orthofotomozaïek 2013- 2015. © Geopunt.be

Fig. 5: Opmetingsplan bestaande toestand / te slopen constructies en verhardingen

Fig. 6: Gegeoreferentie inplantingsplan van de nieuwbouw

Fig. 7: Inplantingsplan van de nieuwbouw zoals aangereikt

Fig. 8: Kelder- en funderingsplan van de nieuwbouw zoals aangereikt

Fig. 9: Doorsneden AA, BB en CC van de nieuwbouw

Fig. 10: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHNV_II_DTM_RAS_1M op projectgebiedschaal © Geopunt

Fig. 11: Situering van het onderzoeksgebied op het geïnterpoleerd hill shade model © geopunt.be

Fig. 12: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M op macroschaal © Geopunt

Fig. 13: Hydrografische situering van het projectgebied. © Geopunt

Fig. 14: Het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart © geopunt.be.

Fig. 15: Het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart en de profieltypefiche 42 © geopunt.be

Fig. 16: Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens de Belgische Classificatie © Databank Ondergrond Vlaanderen.

Fig. 17: Het onderzoeksgebied op de bodembedekkingskaart opname 2015. © Geopunt.

Fig. 18: Situering van het projectgebied op de Ferrariskaart (1771-1775) ©geopunt.be

Fig. 19: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (1845)

Fig. 20: Situering van het projectgebied op de Vandermaelenkaart (1854)

Fig. 21: de 19de-eeuwse hoeve op de Atlas van Buurtwegen tot heden ten dage

Fig. 22: primitief kadaster – ca. 1825-1830 – met aanduiding (rood omkaderd) van de 19de-eeuwse hoeve en de noordelijk gelegen omgrachte hoeve.

Fig. 23: militaire stafkaart uit 1910 met rood omkaderd het projectgebied.

Fig. 24: Luchtfoto's uit 1971, 1986, 2003 en 2015 © geopunt.be

Fig. 25: de luchtfoto uit 2000-2003 met blauw omkaderd de aanduiding van de "tuin" van perceel 489N4.

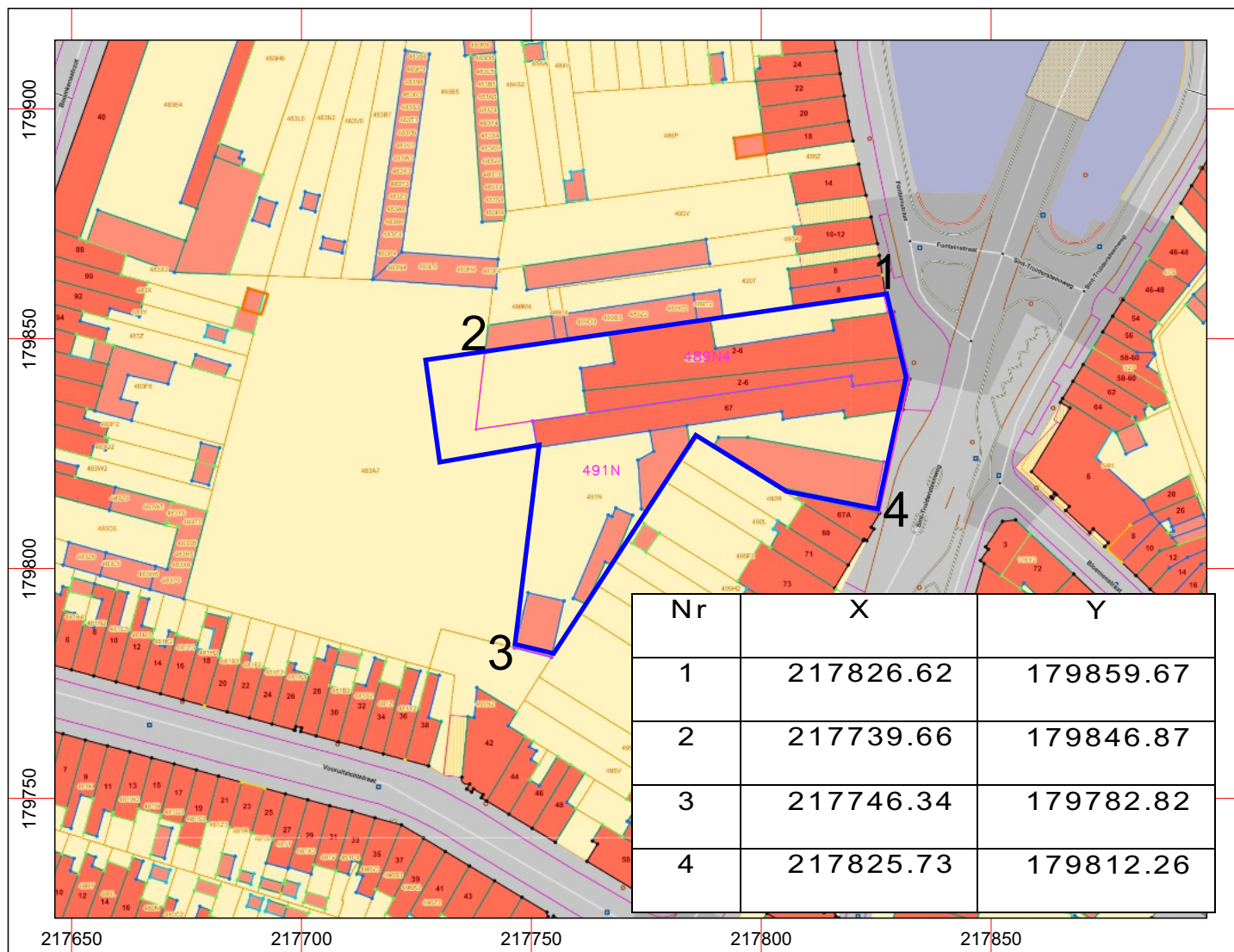
Fig. 26: verstoorde zones

Fig. 27: Uittreksel uit de Centraal archeologische Inventaris kaart ©cai.onroerenderfgoed.be

Fig. 28: Voorstel van inplanting van de proefputten en proefsleuven

9. Bijlagen

plannr	Type plan	onderwerp	Analoog/digitaal	datum
1	Plan	Bounding Box	Digitaal	2020
2	Kaart	Kadasterplan	Digitaal	05/11/2020
3	Kaart	Topografische kaart	Digitaal	2009
4	Plan	Gegeorefereerd inplantingsplan nieuwbouw	Digitaal	2020
5	Plan	Inplantingsplan zoals aangereikt	Digitaal	2020
6	Plan	Kelder- en funderingsplan	Digitaal	2020
7	Plan	Doorsneden van de nieuwbouw	Digitaal	2020
8	Kaart	Digitaal hoogtemodel op projectgebiedschaal	Digitaal	2014
9	Kaart	Digitaal Hoogtemodel	Digitaal	2014
10	Kaart	Geïnterpoleerd hill shade model	Digitaal	2020
11	Kaart	Hydrografische kaart	Digitaal	2016
12	Kaart	Tertiairgeologische kaart	Digitaal	20..
13	Kaart	Quartairgeologische kaart	Digitaal	20..
14	Kaart	Bodemkaart van België	Digitaal	19..
15	Kaart	Bodemkaart volgens de WRB	Digitaal	2015
16	Kaart	Bodembedekkingskaart	Digitaal	2012
17	Kaart	Ferrariskaart	Analoog	1771-1776
18	Kaart	Atlas der Buurtwegen	Analoog	1842 - 1845
19	Kaart	Vandermaelenkaart	Analoog	1854
20	Luchtfoto	Opname 1971, 1986, 2003 en 2015	Analoog/Digitaal	1971 - 2015
21	Kaart	CAI-uittreksel	Digitaal	2020
22	Plan	Verstoorde zone	Digitaal	2020
23	Plan	Inplantingsplan proefputten en proefsleuven	Digitaal	2020

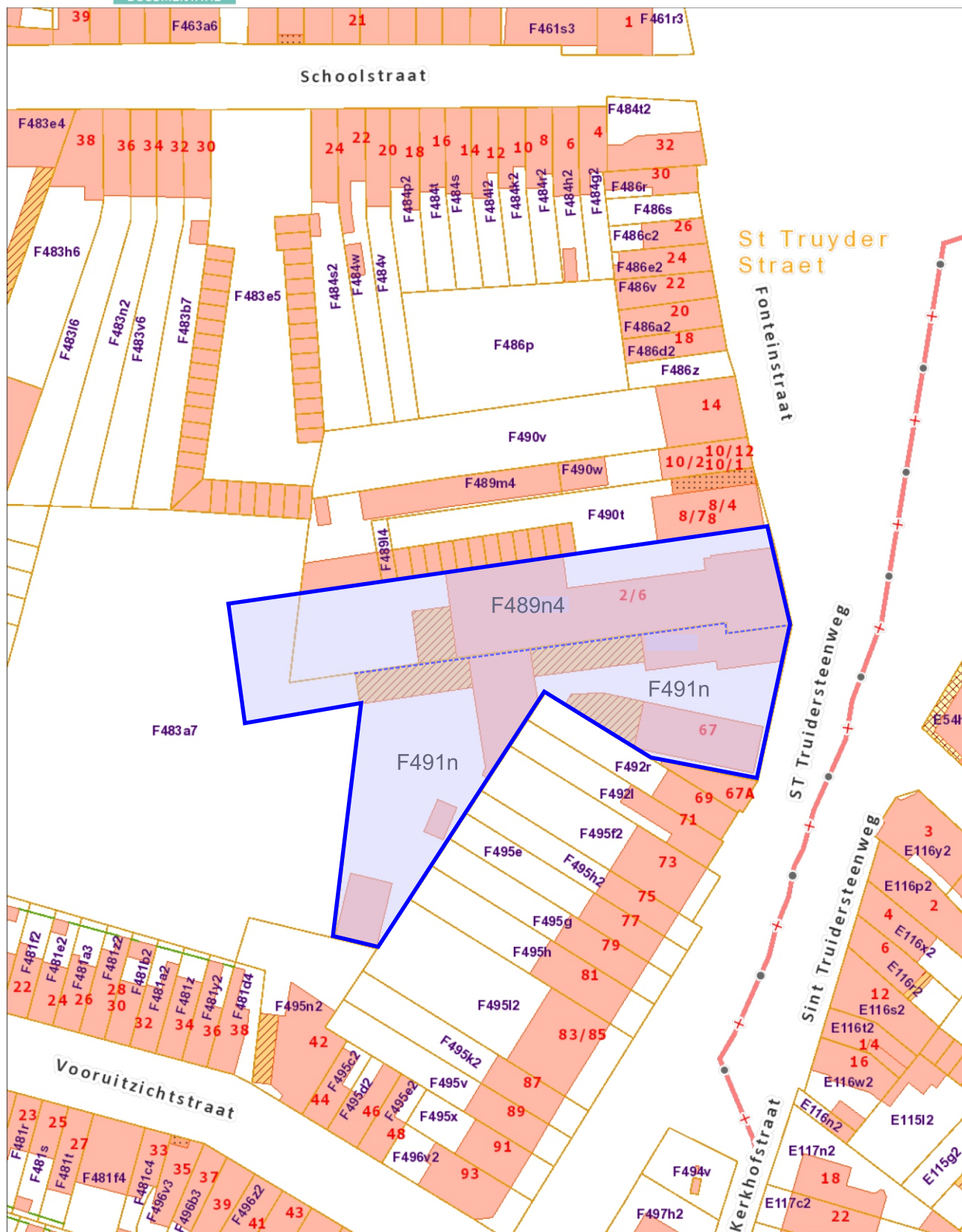

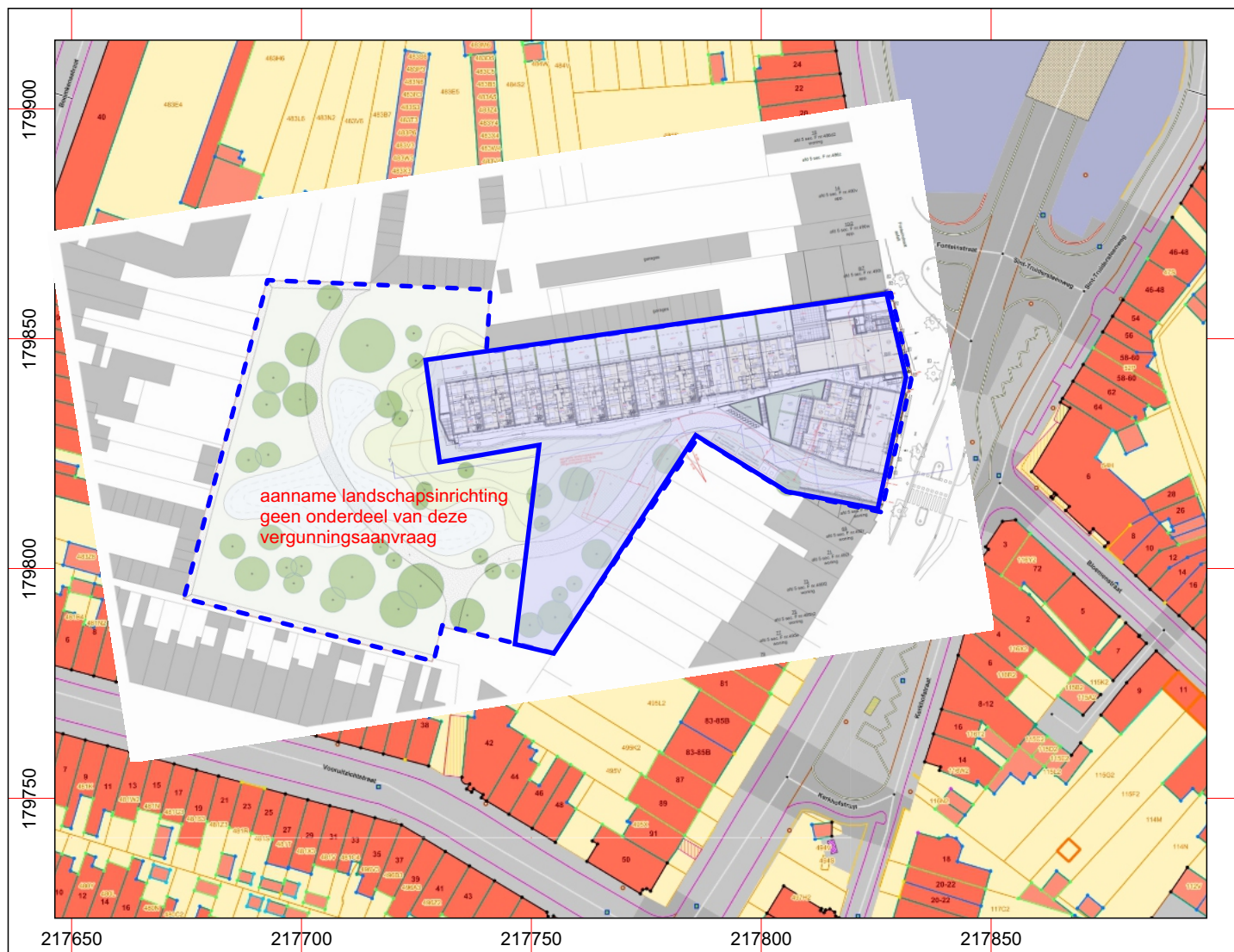
Uittreksel uit het kadastraal percelenplan

Gecentreerd op:
HASSELT 5 AFD

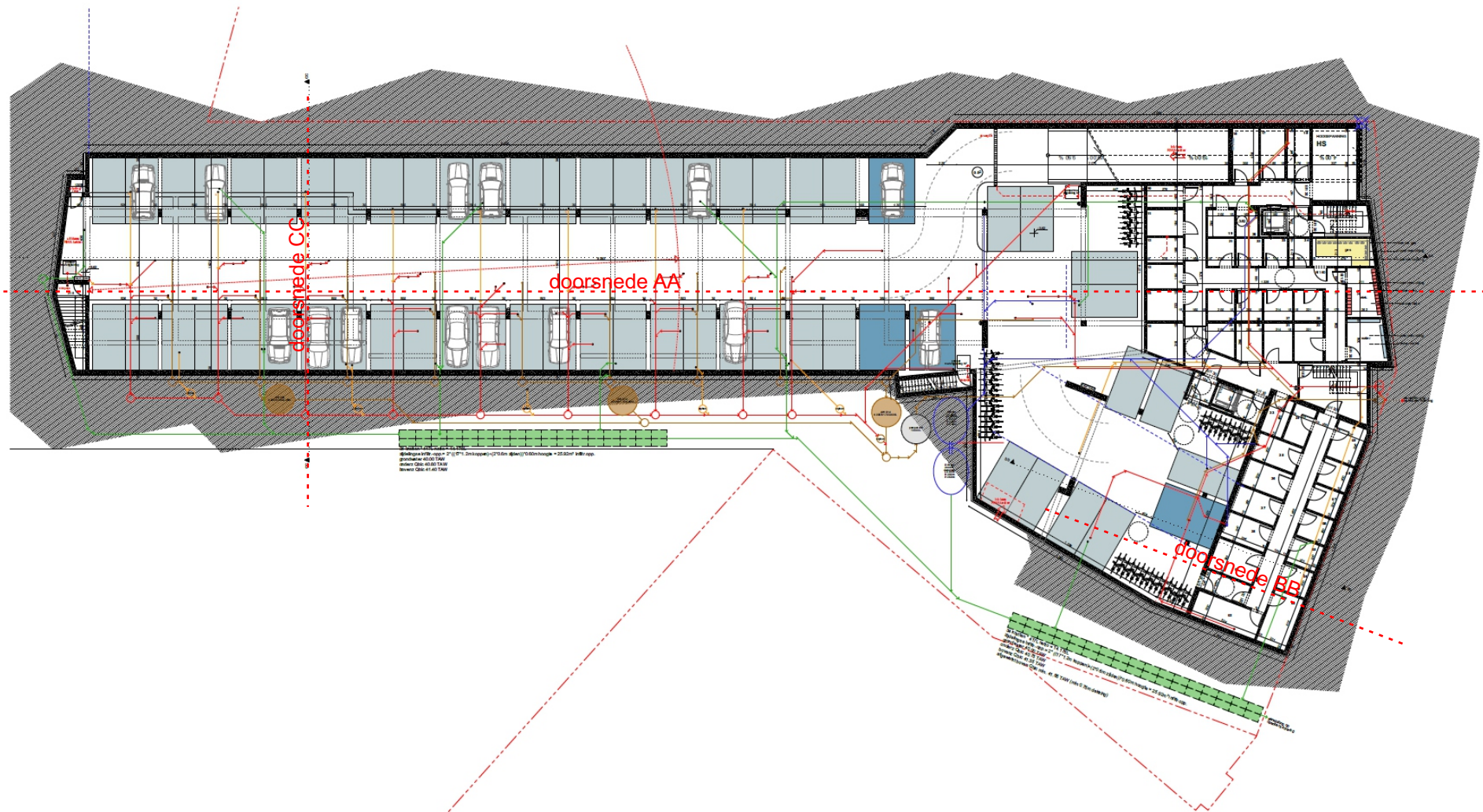
Meest recente toestand
Aangemaakt op 05/11/2020
Schaal: 1 : 1000

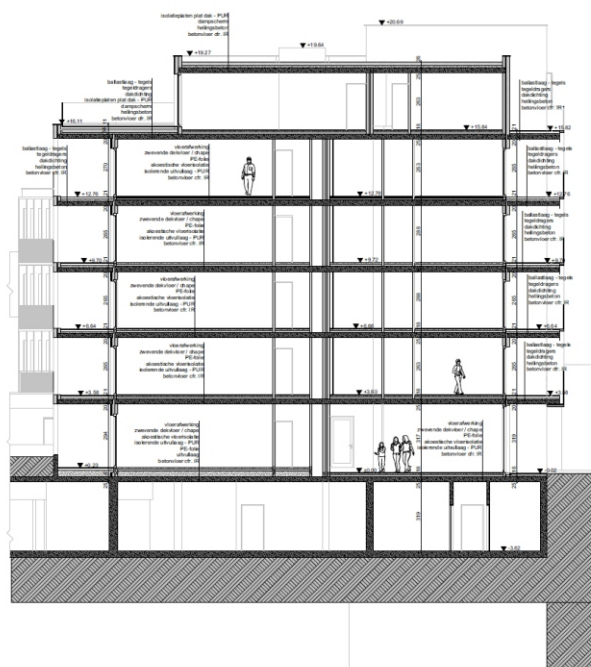
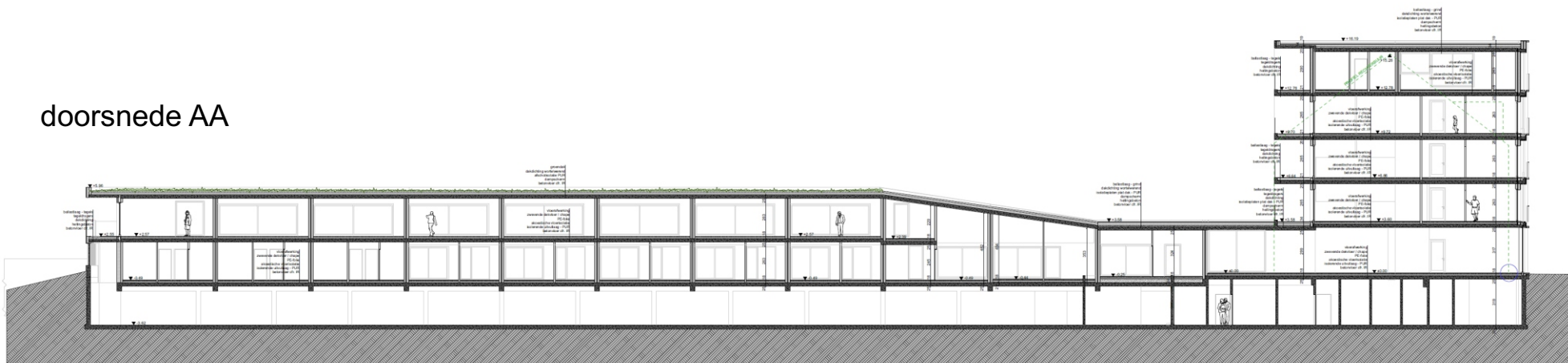

HAASST bvba

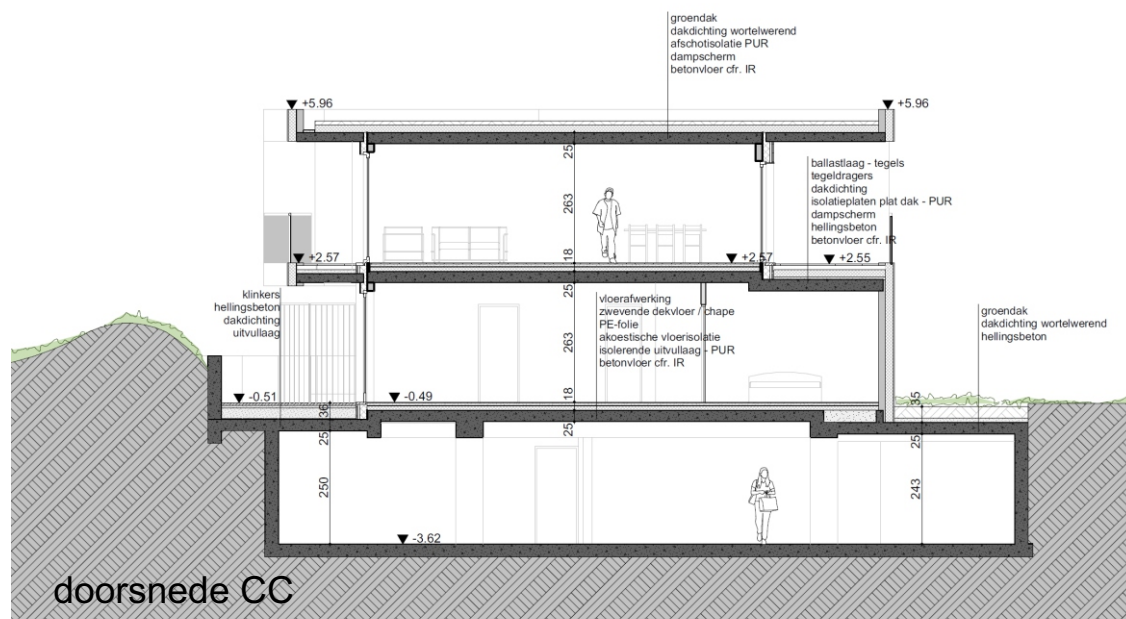
Project: Hasselt, Fonteinstraat - Sint-Truidersteenweg - Projectcode: 2021G75
 Bijlage 06: Kelder en funderingsplan zoals aangereikt
 Datum aanmaak plan: 7/07/2021 situering plangebied blauw omkaderd

PROJECT	Fonteinstraat - Sint-Truidersteenweg	PLAAT	Grondplan van de kelder en funderingsplan zoals aangereikt
ARCHITECT	HAASST bvba	SCALE	1:100
PLAAT	Grondplan van de kelder en funderingsplan zoals aangereikt	DATE	7/07/2021
BY	Kader	BY	Kader

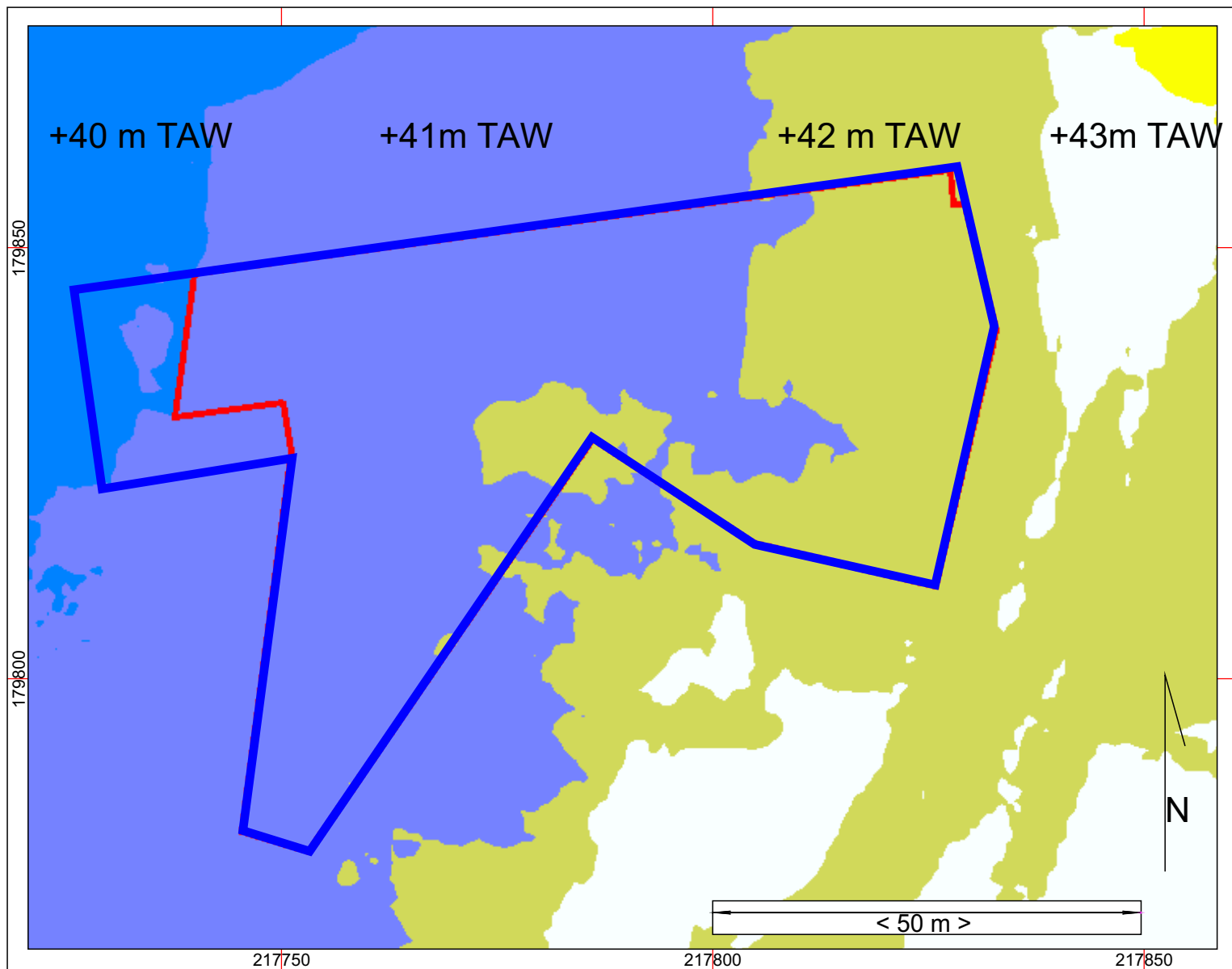
doorsnede AA

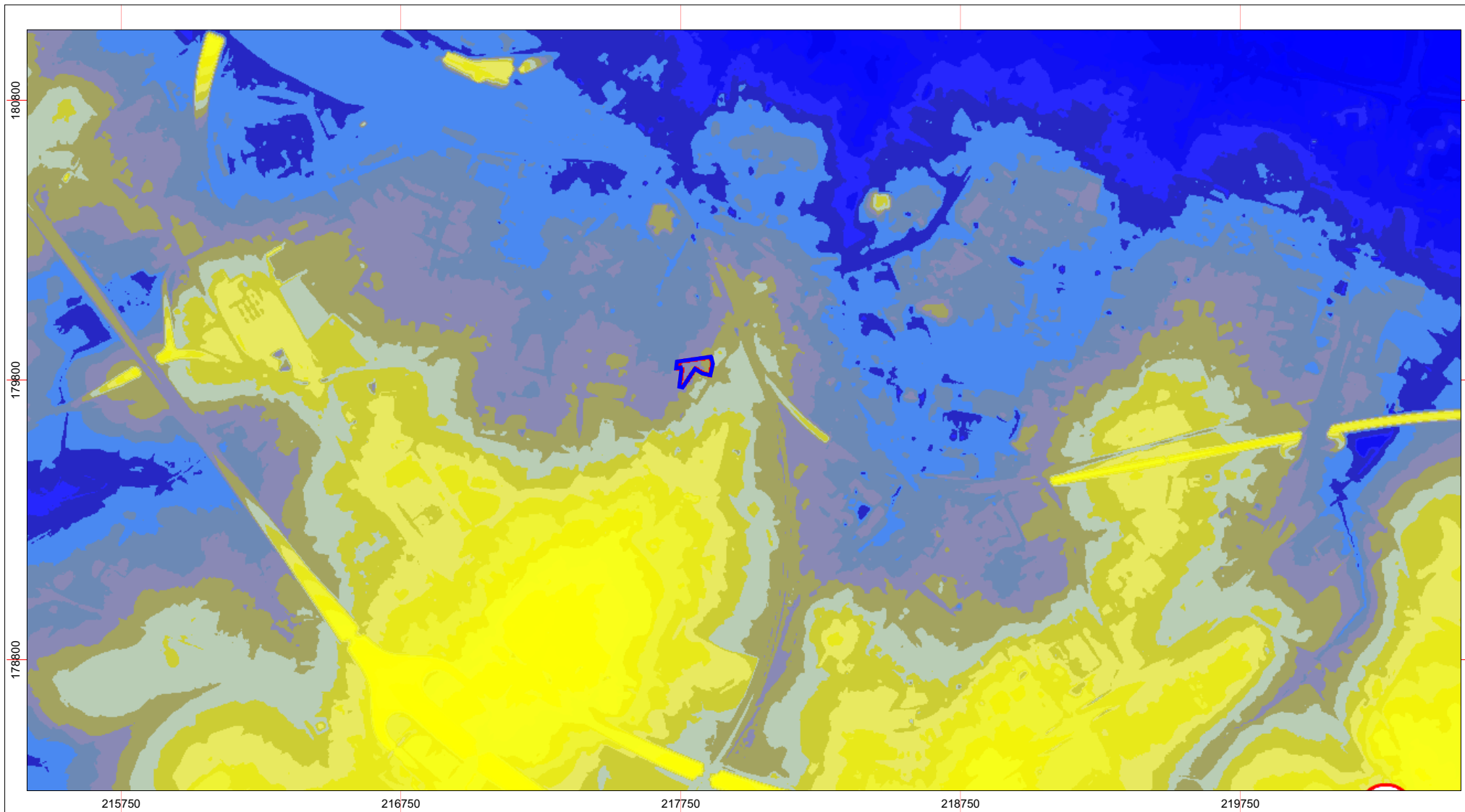

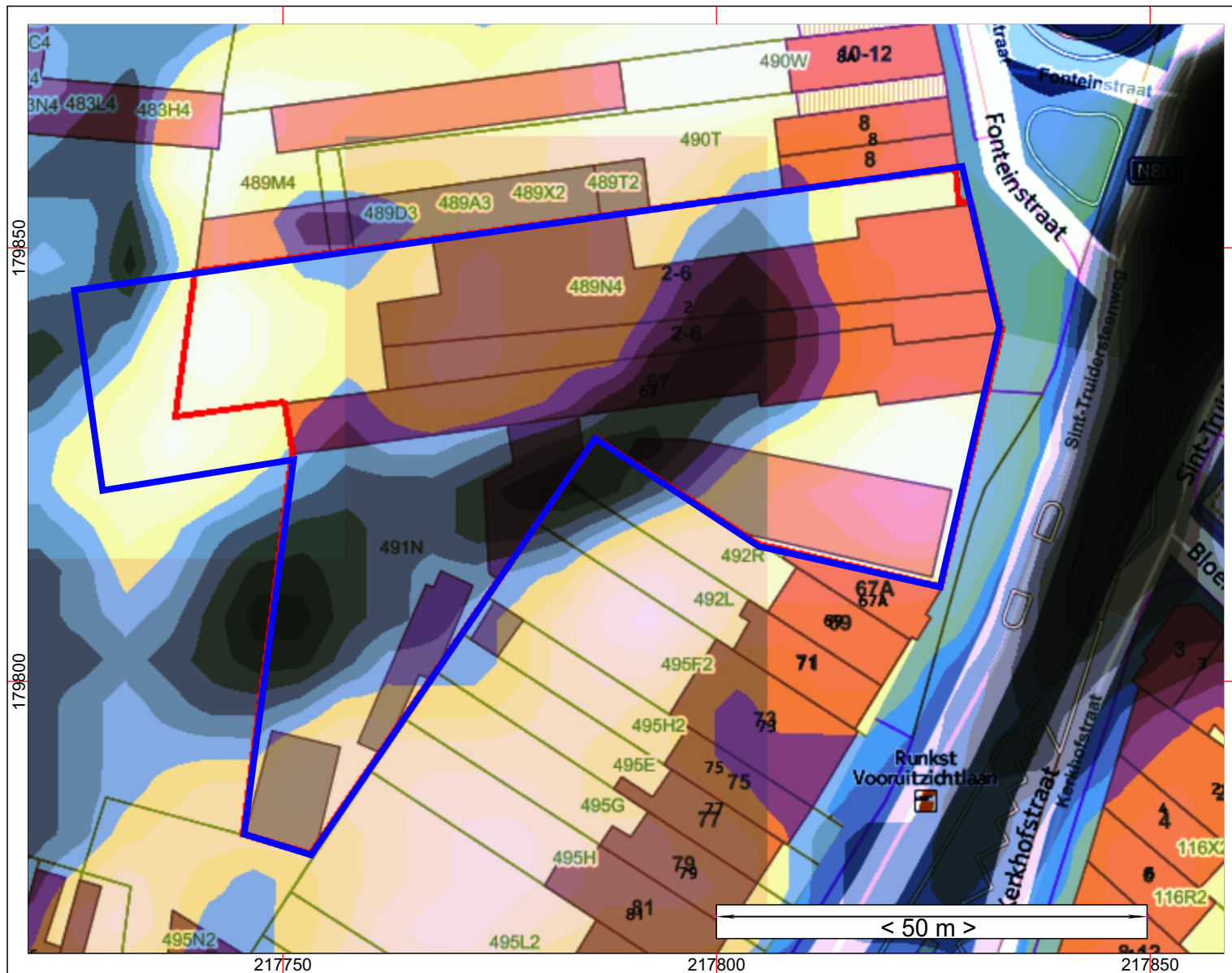
doorsnede BB

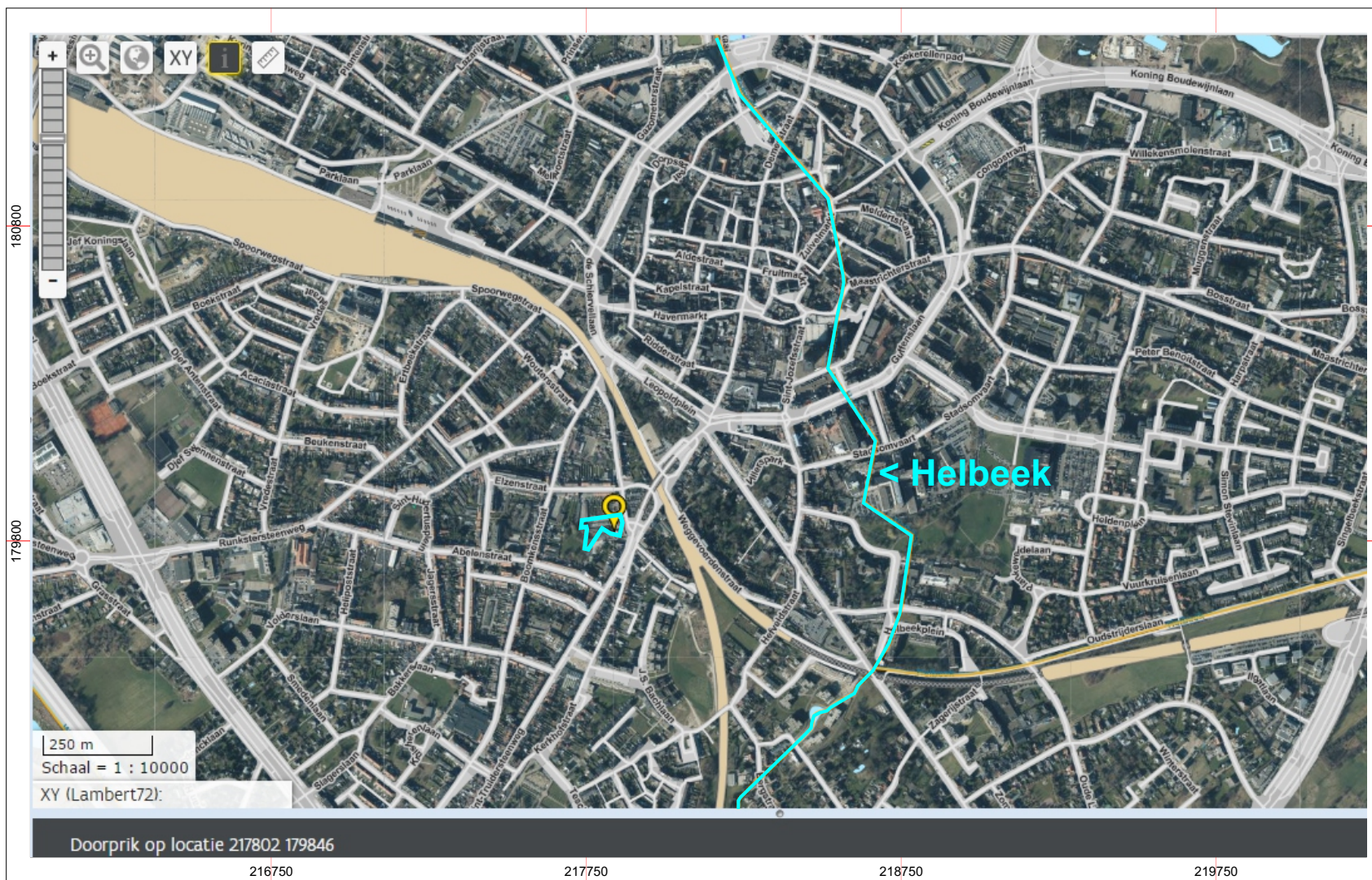

doorsnede CC

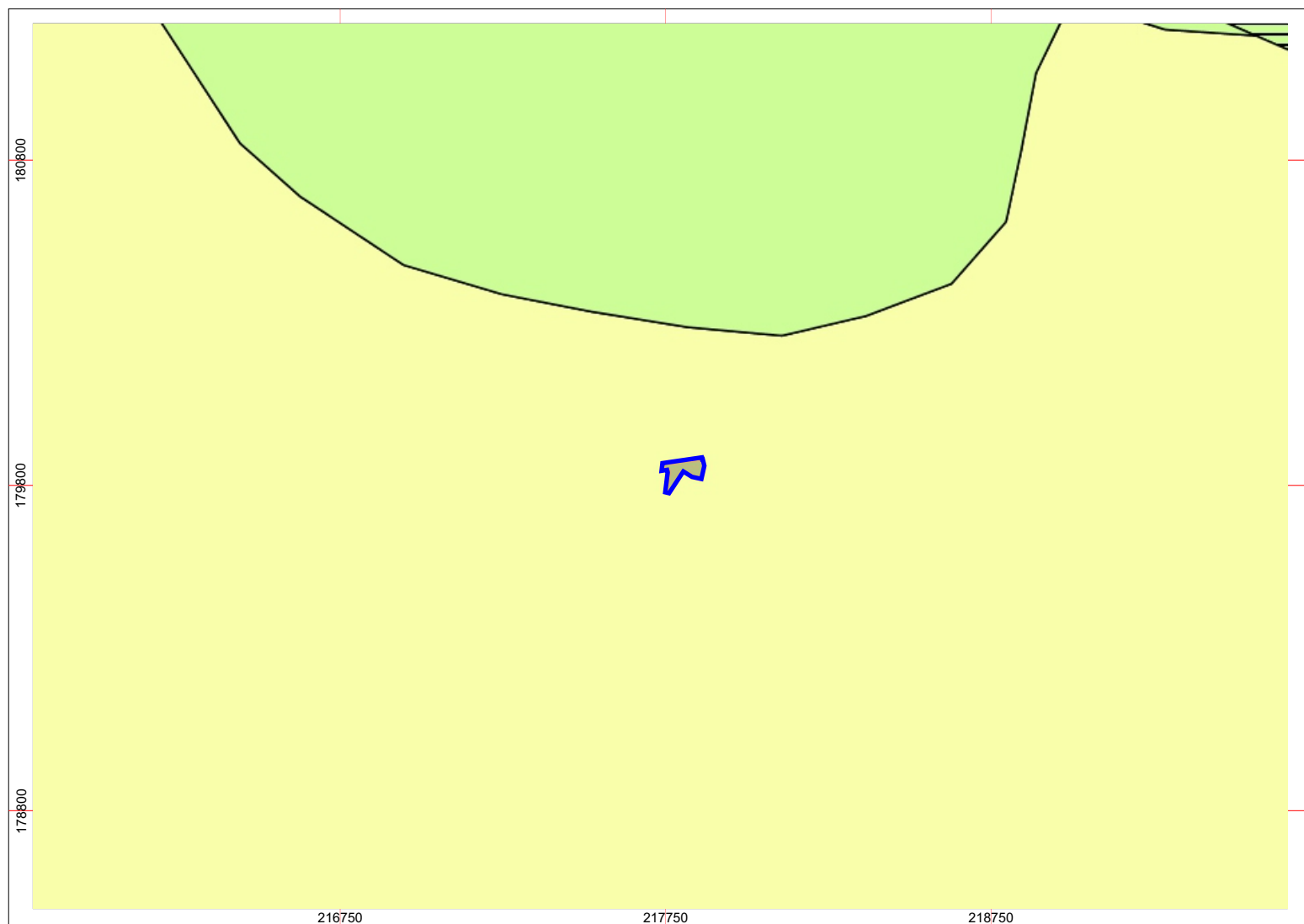

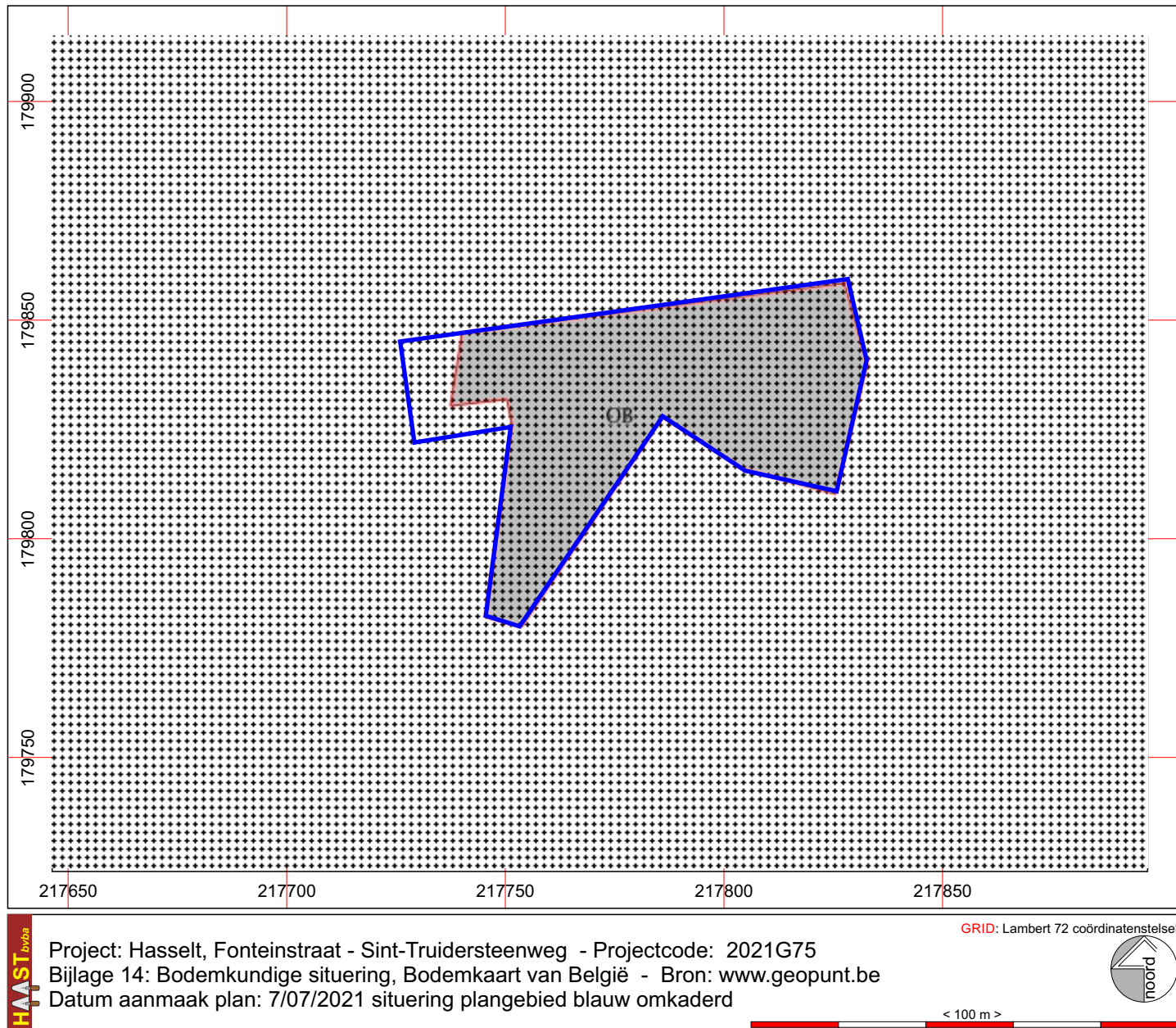

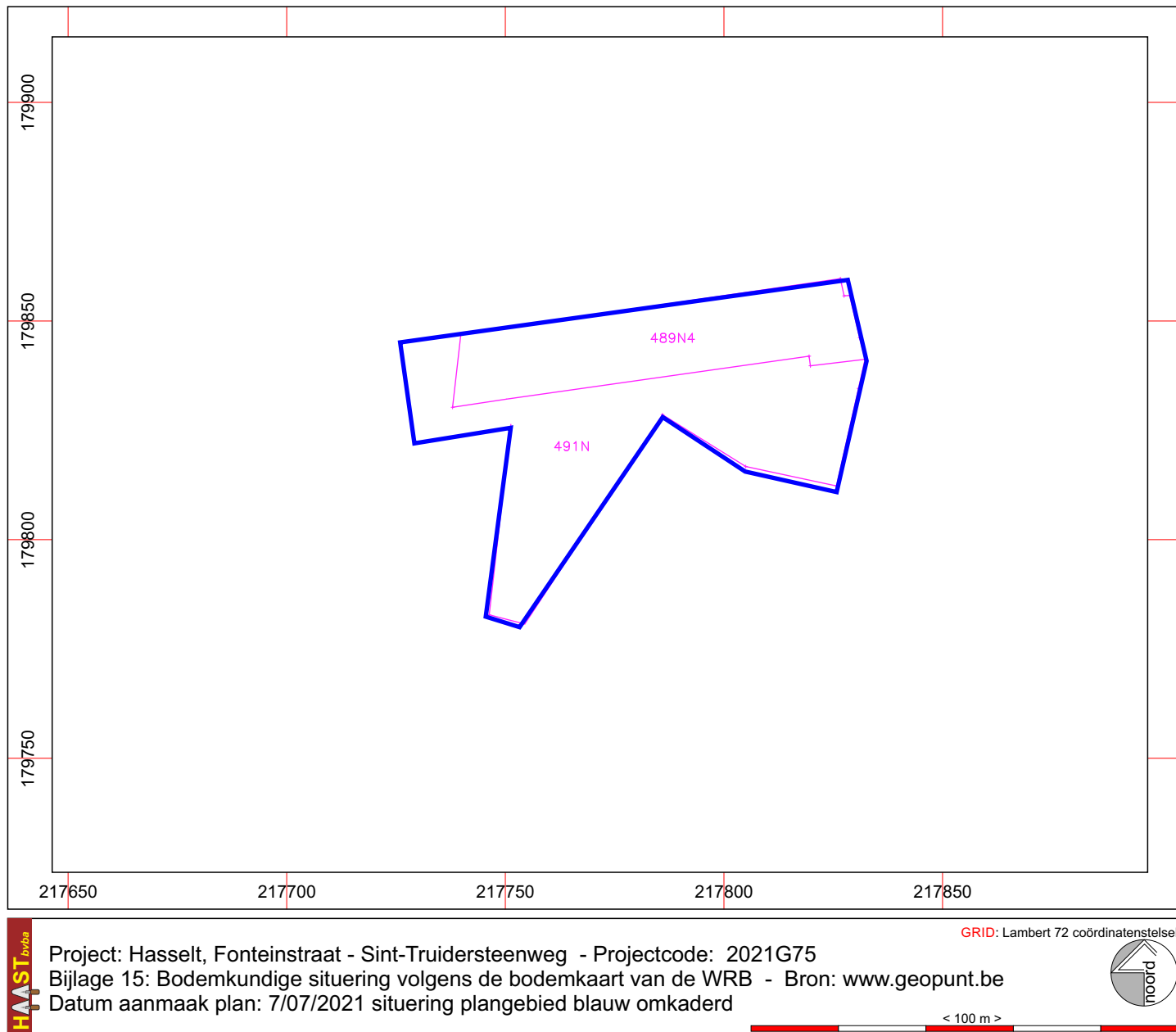

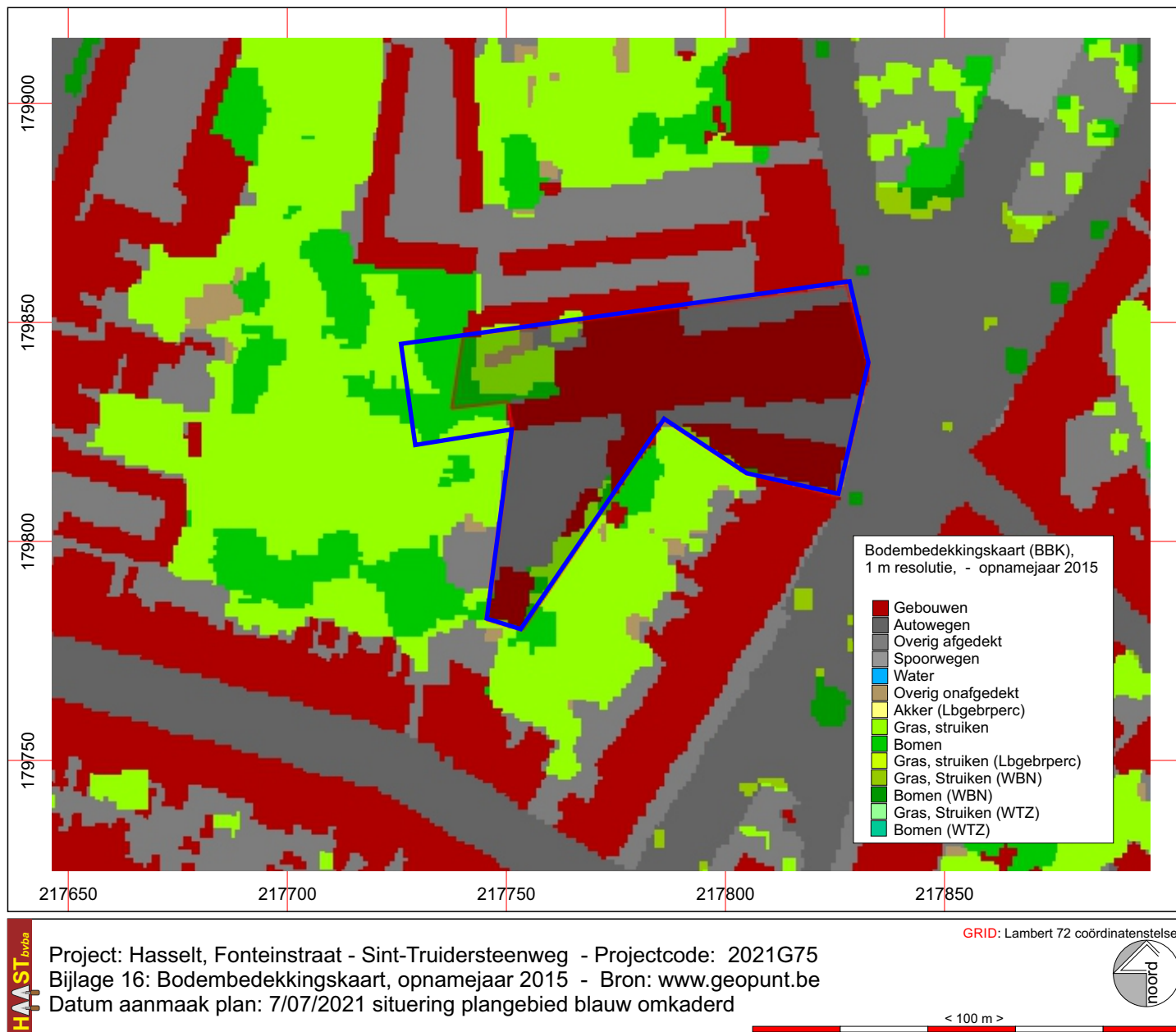

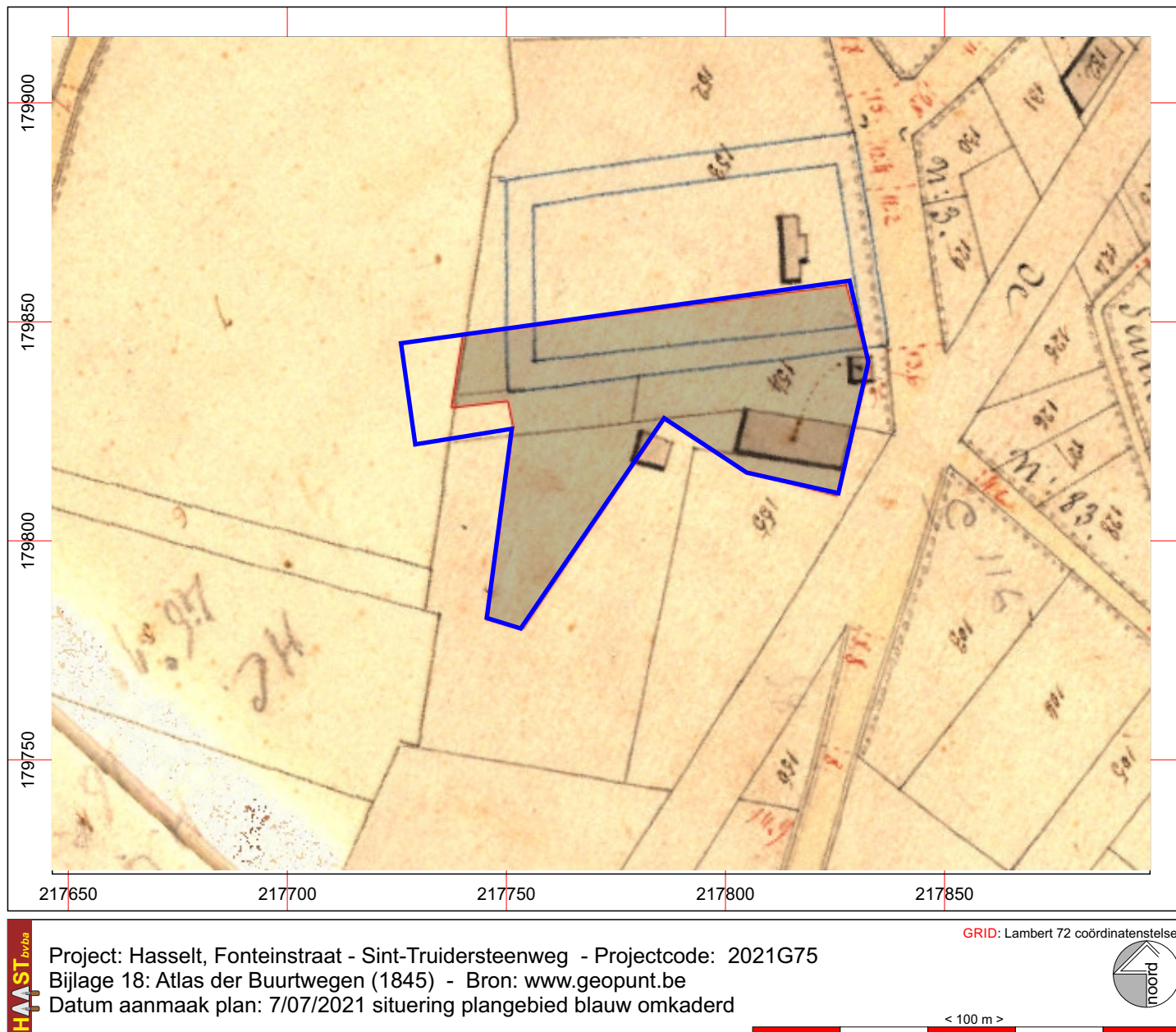

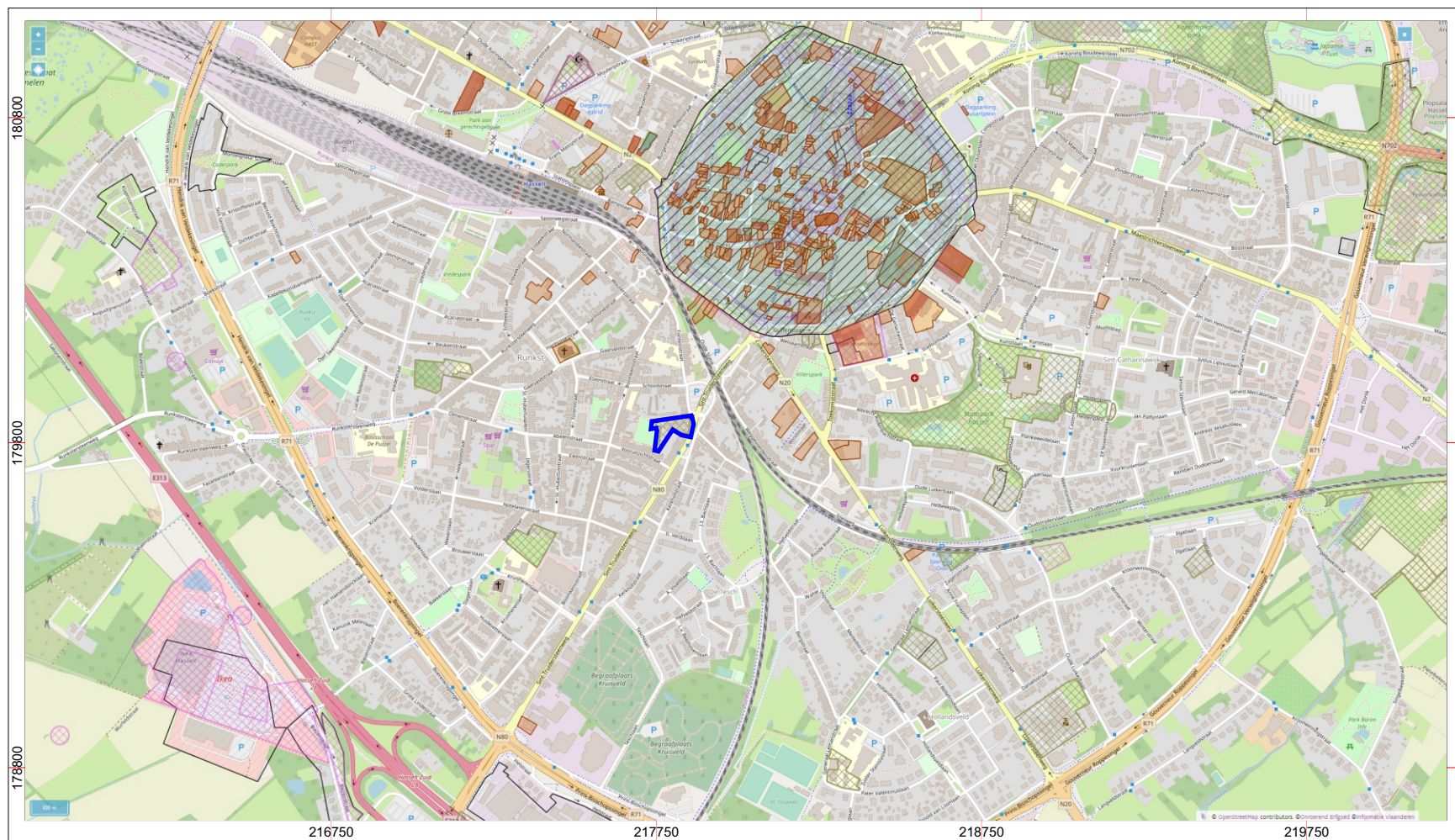

HAAS
vba

Project: Hasselt, Fonteinstraat - Sint-Truidersteenweg - Projectcode: 2021G75
 Bijlage 21: Archeologische situering - Bron: geo.onroerendergoed.be
 Datum aanmaak plan: 7/07/2021 situering plangebied blauw omkaderd

GRID: Lambert 72 coördinatenstelsel

< 1000 m >

